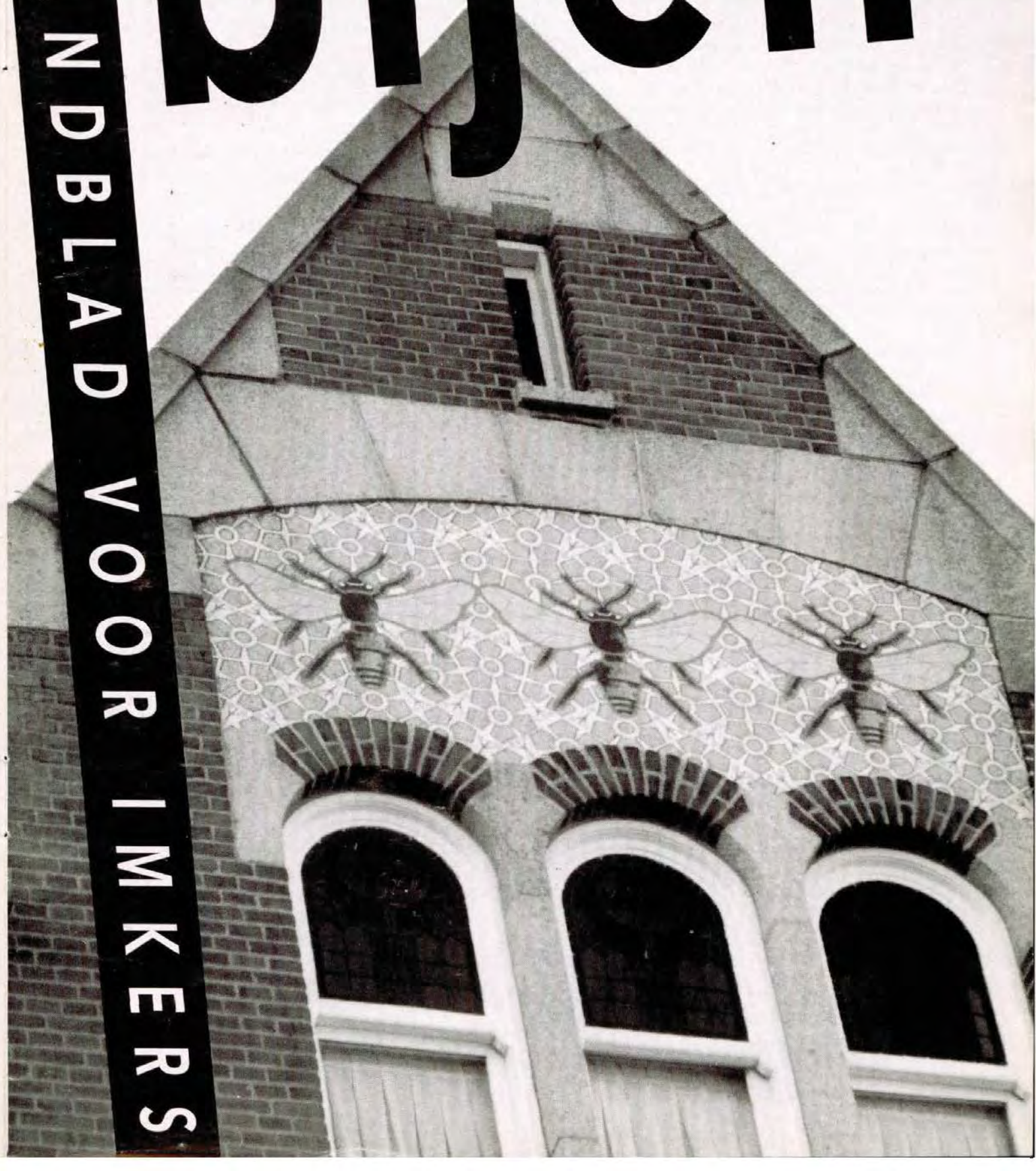
Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

bijen

3/5
mei
1994

MAANDBLAD VOOR IMKERS

Nieuwe inzichten aangaande de varroamijt

Joop Beetsma

Van 8 tot 12 november 1993 werd in Rez, Tsjechië, een bijeenkomst gehouden om de samenwerking tussen onderzoekers in EU- en Oosteuropese landen te stimuleren. Organisator was Andrew Matheson, directeur van de International Bee Research Association (IBRA). Hij had achttien onderzoekers uit EU-landen, vijftien uit Centraal- en Oosteuropese landen en één onderzoeker uit Zweden uitgenodigd. De Commissie van de Europese Gemeenschappen droeg bij in de kosten van de Oosteuropese deelnemers.

Inleidende voordrachten

Wisselwerkingen tussen gastheer, parasiet en ziekteverwekker, B.V. Ball.

De verlaging van het geboortegewicht, het eiwitgehalte en de levensduur van de volwassen bij is gecorreleerd met het aantal mijten dat zich in de cel bevond. Volgens Ball is er geen correlatie aangetoond tussen het geboortegewicht en de levensduur van bijen uit besmette cellen. De verkorting van de levensduur kan veroorzaakt worden door meerdere factoren. Het haalgedrag wordt niet beïnvloed.
In bijen uit volken die besmet zijn met de varroamijt kunnen alleen algemeen voorkomende bacteriën aangetoond worden. De bacteriebesmetting van dode larven vertoont geen samenhang met het wel of niet aanwezig zijn van varroamijten in het volk.
Het 'Acute Paralysis Virus' en in mindere mate het 'Chronic Paralysis Virus' (paralysis = verlamming), komen voor bij zware varroamijtbesmettingen. Deze virussen worden door de mijten overgebracht door het aanprikken van volwassen bijen, larven en poppen. Er werd geen samenhang gevonden tussen de mate van varroamijtbesmetting van de volken en het voorkomen van het 'Black Queen Cell Virus' en het 'Bee Virus X' en Y; deze virussen worden door de larve met het voedsel opgenomen.

Het kweken van bijen met een verhoogde tolerantie voor de varroamijt, R. Büchler.

Door voor de winter 100 mijten per volk in varroamijtvrije volken in te voeren en de grootte van de mijtenpopulaties in het volgende seizoen te schatten, bleek dat de gevoeligheid voor een varroamijtbesmetting van de volken sterk verschilde. Dit kan veroorzaakt worden door verschillen in poetsgedrag en het verwijderen van besmet broed door de bijen, de aantrekkelijkheid van het broed voor de mijten, de infertiliteit (zich niet voortplanten) van de mijten en de duur van het gesloten broedstadium (aantal nakomelingen van de mijt). Volgens Moretto zouden de Afrikaanse mellifera rassen een veel sterker poetsgedrag vertonen dan die in Europa. Het verwijderen van besmette broedcellen is sterk afhankelijk van de weersomstandigheden (dracht). Volgens Hoffmann zou 10-64% van de op de bodem van de kast gevallen mijten door de bijen beschadigd zijn.

Varroamijtbestrijding, A. de Ruijter.

Vastgesteld werd dat het goed is dat chemische bestrijding van de mijt mogelijk is, want anders waren er nu geen bijenvolken meer. Nadelen zijn residuen in was en honing en de kans dat de mijt resistent wordt voor acariciden. Nu wordt het tijd voor biotechnische bestrijdingsmethoden en onderzoek van resistentiefactoren in het bijenvolk.

Het effect van de varroamijtbesmetting op de bijenteelt, A. Matheson.

De sterfte van bijenvolken door de varroamijt wordt overdreven omdat deze ook door veel andere factoren veroorzaakt kan worden. Het instellen van een vervoersverbod voor bijenvolken, na het vaststellen van een eerste varroamijtbesmetting in een land, komt als regel te laat, behalve wanneer bijvoorbeeld vervoer naar eilanden goed gecontroleerd kan worden. Het verbranden van bijenvolken heeft geen zin.

Belangrijke aspecten uit andere voordrachten.

Biologie

- M.E. Colin onderzoekt afwijkende eiwitten in het bloed van volwassen bijen uit volken die met de varroamijt besmet zijn.
- I. Fries demonstreerde een zeer gebruiksvriendelijk model van de populatiedynamica van de varroamijt dat hij samen met Scott Camazine heeft samengesteld. Hij stelde kopieën van het programma beschikbaar.
- S. Martin was eveneens bezig om met behulp van

literatuurgegevens een model samen te stellen.
• N. Milani concludeert uit overlarfproeven dat de cocon van de bijenlarve een factor bevat die de voortplanting van de varroamijt stimuleert.
• J. Woyke heeft vastgesteld dat wanneer meerdere koninginnen, elk in een moerhuisje, in een volk bewaard worden, de werksters o.a. de poten van deze koninginnen beschadigen. Deze beschadigingen zijn eerst te zien als zwarte vlekken op het arolium (hechtnapje) en tenslotte worden het arolium en de klauwtjes afgebeten. De werksters bijten ook op de antennen en vleugels. Woyke stelde vast dat er meer beschadigingen aan koninginnen voorkomen in volken die met varroamijten besmet zijn dan in volken zonder mijten.

De gevoeligheid van de honingbij

• W.J. Boot besprak het belang van verschillende tolerantie-factoren voor de selectie van een varroamijtresistente bij.
• M.D. Ifantidis heeft vastgesteld dat er tijdens het popstadium van de bij sterfte bij de nakomelingen van de varroamijt optreedt.
• A. Murilhas onderzoekt in Portugal de duur van het gesloten broed stadium van iberica, ligustica, carnica en caucasica volken in verband met de voortplanting van de varroamijt.
• K. Cermak onderzoekt de beschadigingen die de bijen toebrengen aan (meest jonge) mijten.
• R. Rosenkranz stelt vast dat de varroamijt in cerana werksterbroed in Azië vrijwel geen nakomelingen produceert, dat in volken van de geafricaniseerde bij in Brazilië 45-50% van de mijten infertiel is (zich niet voortplant) en dat dit percentage in carnica volken in Europa slechts 10-20% bedraagt. Het gemiddeld aantal nakomelingen van mijten die zich wel voortplanten in carnica en geafricaniseerde volken is echter even groot. Om te bepalen wat de factoren zijn die de voortplanting van de mijt beïvloeden, introduceerde Rosenkranz mijten, die hij van de bijen verzamelde, in gesloten broedcellen (0-22 uur na het verzegelen, in stappen van 2 uren). Wanneer de mijten 10 uren na het verzegelen werden ingevoerd, was het aantal nakomelingen lager dan van mijten die tot 6 uren na het sluiten van de cellen waren ingevoerd. Rosenkranz denkt dat de fertiliteit van de mijten voor een belangrijk deel bepaald wordt door het verblijf op (jonge) voedsterbijen (eventueel een factor inhet bloed).

Chemische bestrijding

• J. Balzhekas. In Litauen wordt in hoofdzaak amitraz gebruikt; er is na 16 jaren nog geen resistentie van de mijt opgemerkt.
• M. Jelinski. In Polen worden over het algemeen fluvalinaatstrips en verder malathion, Amitraz en broompropylaat gebruikt. Vanwege de hoge kosten van buitenlandse strips maken de imkers deze zelf. Om dit tegen te gaan worden nu in Polen centraal fluvalinaat- strips gemaakt en tegen een geringe vergoeding aan de imkers geleverd.
• A. Toth. Na Apistan en Perizin toediening aan de volken blijven na herhaalde behandeling sterk wisselende aantallen mijten in het volk achter.
• P. Nenchev. De Bulgaarse imkers wordt aangeraden hun volken drie maal per jaar met Amitraz te beroken.
• M. Gracia-Salinas. In Spanje wordt de imkers door de veterinaire dienst aangeraden eerst een diagnose te stellen en dan te beslissen of behandeling nodig is.
• M.T. Barbina. Bij kamertemperatuur vindt geen degradatie plaats van flumethrin (Bayvarol) in honing. Bij veldproeven met flumethrin in Italië werden residuen van 0,05 ppm (mg/kg) in honing en van 2,5 tot 22,5 ppm in was gevonden.
• N. Milani deelde mede dat in Noord-Italië resistentie van de varroamijt voor fluvalinaat is vastgesteld.

Bestrijdingsmethoden

• J.N.M. Calis besprak de eerste resultaten van de biotechnische varroamijtbestrijdingsmethoden die wij samen met A. de Ruijter en J. van den Eijnden in Hilvarenbeek hebben onderzocht.
• C. Brödsgaard bracht verslag uit over de bestrijding van de mijt met behulp van melkzuur en een biotechnische methode.
• W. Engels beschreef de voordelen van een warmtebehandeling van ramen met gesloten broed waardoor de mijten gedood worden.

Effecten op de bijenteelt

• A. Hartwig gaf een overzicht van de verspreiding van de varroamijt in Polen, en van de bestrijdingsmethoden.
• E. Szalai. In Hongarije zijn 100.000 volken gestorven vanwege een onjuist gebruik van Amitraz (beroking). Het gebruik van pyrethroïden en Perizin is toegestaan. Deze bestrijdingsmiddelen zijn te duur voor de imkers. Om deze reden maken de imkers zelf fluvalinaatstrips.

Conclusies van de discussiegroepen

Biologie

Discussieleider: I. Fries; rapporteur: J.N.M. Calis.
Voorgesteld werd:
• Internationale samenwerking tussen onderzoeksinstellingen wat betreft het onderzoek van de biologie van de varroamijt. Een model maken van de populatiedynamica van de varroamijt om daarmee de

grootte van het effect van resistentiefactoren in het bijenvolk op de populatie-ontwikkeling van de mijt te bepalen. Voor dit doel zullen meer gegevens verzameld moeten worden.

• Middelen vinden om Midden- en Oosteuropese instituten van literatuur te voorzien. Dr. Milani stelt zijn diskette met ca. 3500 literatuurverwijzingen en zijn verzameling van overdrukken voor dit doel beschikbaar.

• Het organiseren van uitwisselingsprogramma's tussen West-, Midden- en Oosteuropese instituten. Dit in verband met het verkrijgen van ervaring op verschillende gebieden (chemische bestrijding; biologische aspecten van bijen en mijten en biotechnische bestrijding of varroamijt-tolerantie of -resistentie).

Gevoeligheid van de honingbij

Discussieleider: P. Rosenkranz; rapporteur: W.J. Boot

Tijdens deze discussie werden eigenschappen van het bijenvolk besproken die een rol kunnen spelen in de tolerantie ten opzichte van de varroamijt. Deze eigenschappen zijn: 1. duur van het verzegelde broedstadium, 2. infertiliteit van de mijten, 3. aantrekkelijkheid van het broed, 4. verwijderen van besmet broed door de bijen en 5. verwijderen van mijten van het lichaam van volwassen bijen door de bijen.

Getracht werd om in te schatten wat de bijdrage van elke eigenschap op de varroa-tolerantie is, wat het effect van de eigenschap op de ontwikkeling van het bijenvolk is, hoe de eigenschap kan worden bepaald en op welke wijze geselecteerd kan worden op deze eigenschappen in een selectieprogramma.

Voorgesteld werd:

• Afspraken maken over de methoden waarmee de tolerantie-eigenschappen en de populatie-ontwikkeling van de mijt worden bepaald.

• Samenwerking en uitwisselingsprogramma's tussen de instituten.

• Het contact tussen de instituten versterken door middel van van netwerken.

• Gegevens in het Engels publiceren.

• Als het zover is, selectieprogramma's combineren.

Chemische en biotechnische bestrijding

Discussieleider: J. Beetsma; rapporteur: C. Brödsgaard

Deze discussie bleef beperkt tot de chemische bestrijding van de varroamijt omdat de onderzoekers in de meeste landen zich nog niet bezig hebben gehouden met biotechnische bestrijdingsmethoden.

• Geadviseerd werd om het aantal behandelingen te verminderen. Eerst schatten hoe zwaar de mate van besmetting met varroamijten is, dan beslissen of er een bestrijding moet worden uitgevoerd.

• Voorgesteld werd om de voorschriften betreffende de maximaal toelaatbare hoeveelheid residu in producten van de honingbij binnen de EU-landen te harmoniseren (met elkaar in overeenstemming brengen).

• Voorgesteld werd om in alle EU-landen het effect van verschillende bedrijfsmethoden in de bijenteelt op het voorkomen van residuen van een bepaald mijtenbestrijdingsmiddel in honingbijprodukten te onderzoeken.

• Er werd gewaarschuwd tegen het beroken van volken met Amitraz.

Bijenteelt

Discussieleider: H. Hanssen; rapporteur: A. de Ruijter

• Het effect van de varroamijtbesmetting op het aantal volken is niet duidelijk omdat veel andere (politieke en economische) factoren het aantal imkers en volken bepalen.

• Omdat het niet duidelijk is dat de varroamijt het voorkomen van bijenziekten beïnvloedt, wordt aanbevolen om op dit gebied meer onderzoek te verrichten.

• Het zelf maken van bestrijdingsmiddelen tegen de varroamijt wordt beschouwd als een gevaar voor de bijenteelt. Voorgesteld wordt om door pesticiden, die in de land- of tuinbouw worden gebruikt, een voor bijen afwerende stof te mengen, waardoor het toedienen hiervan aan bijenvolken niet meer mogelijk is.

• Het is nodig om honingbijprodukten regelmatig op de aanwezigheid van residuen te controleren.

Aanbevolen wordt dat (1) meer instituten zich gaan specialiseren in dit onderzoek, (2) de methoden geharmoniseerd worden en (3) dat er nauwe samenwerking tussen en uitwisseling van onderzoekers zal plaats vinden om dit doel te bereiken.

Bezoek aan het Bijenonderzoekinstituut in Dol

Dr. V. Vesely, directeur van het instituut, hield een inleiding over de geschiedenis van en het onderzoek in het instituut. Daarna volgde een rondleiding o.a. langs apparatuur voor het toedienen van bestrijdingsmiddelen en voor het uitvoeren van kunstmatige inseminatie en langs de zeer grote vliegkamer.

Het deelnemen van W.J. Boot, J.N.M. Calis en J.Beetsma aan deze bijeenkomst werd mogelijk gemaakt door de Stichting voor de Technische Wetenschappen te Utrecht.

Ab Kuypers

Bijentour in Enschede

Eenmaal per jaar staat het Enschedese Anton Ledeboerpark helemaal in het teken van bijen en imkers tijdens de zogenaamde Bijentour, georganiseerd door de subvereniging Enschede van de VBBN. Een manifestatie die in haar twaalfjarig bestaan is uitgegroeid tot een belangrijke ontmoetingsplaats voor de Oostelijke imkers met als motto: 'Alles wat met bijen en de imkerij heeft te maken.' Maar ook aan publieke belangstelling geen gebrek. Bijen sprak met Jasper Latté, voorzitter en Frans Beune, tweede secretaris van de 120 leden tellende en bijzonder actieve subvereniging.

Volgens vast stramien

'Het initiatief voor de Bijentour is indertijd uitgegaan van de heer Struyk, onze toenmalige voorzitter. Hij is een enthousiast natuurliefhebber en een ideeënrijk man die veel initiatieven nam. Onder de verschillende besturen is de Bijentour in de loop der jaren uitgegroeid tot een groots evenement, dat ook door het publiek als bijzonder leuk wordt ervaren. Met een aantal bezoekers dat ergens tussen de 700 en 1.000 ligt mogen we zeggen dat de belangstelling groot is. De bedoeling is om aan het publiek alle facetten van het leven van honingbijen en het imkeren te tonen. Op het programma, dat onderhand volgens een vast draaiboek wordt uitgevoerd, komen voorlichtende activiteiten en diverse demonstraties voor. We besteden aandacht aan zwermen, met een heuse bijenzwerm in een boom, we geven uitleg bij een demonstratiekast in onze eigen bijenstal in het park, maar ook de hommels vergeten we niet. Korfvlechten, bijenwas en een stand van ons depot zijn andere activiteiten. Ook de inwendige mens wordt niet vergeten. We verkopen pannekoeken met honing en er kan mede worden geproefd. Natuurlijk is er een voorlichtingsstand van onze eigen vereniging. Door aan onze bezoekers een kleine vergoeding voor de routebeschrijving te vragen kunnen we deze dag financieel rondkrijgen. Mede door een goede honingverkoop betekent het zelfs een kleine bron van inkomsten voor onze vereniging.'

'Hoewel de Bijentour volgens een vast stramien wordt georganiseerd, wat wel eens de opmerking uitlokt, dat het weer hetzelfde was, is het ieder jaar toch weer een gezellige dag. Voor de organisatie bestaat een vaste commissie bestaande uit drie man. Zij bereiden alles voor en maken de nodige afspraken. In het park wordt een wandelroute uitgezet waarlangs alle activiteiten plaatsvinden. Hoewel we dat dit jaar iets anders zullen aanpakken. We willen nu op enkele punten in het park bepaalde zaken concentreren. We proberen ook ieder jaar iets nieuws uit. Dit jaar zal er een zwermenmarkt worden gehouden, waarbij wij nadrukkelijk willen opmerken, dat 'handelaren' niet welkom zijn. Het is echt de bedoeling onze imkers in de gelegenheid te stellen onderling zwermen te verkopen. Het is zeker geen commerciële activiteit.' Voor de aankondiging van de Bijentour wordt gebruik gemaakt van een zelf ontworpen affiche en worden er van te voren al spandoeken opgehangen bij de ingang van het park. Het Ledeboer is overigens gemakkelijk te vinden, de ingang bevindt zich aan de Hengelosestraat. Daarnaast wordt er via de lokale pers en omroep de nodige publiciteit gezocht, en gevonden. De Bijentour is inmiddels een evenement, dat niet meer is weg te denken uit het Enschedese imkerleven.

Over te gekke bijenkasten

Voor de tweede achtereenvolgende keer zal ook dit jaar de 'te gekke bijenkast' worden georganiseerd, zo'n nieuw programmapunt, dat vorig jaar werd geïntroduceerd en aardig aansloeg. Er waren toen rond de tien inzendingen, waaronder aardewerk en potten, grijze PVC-buis op een paaltje, een glazenstolpfles, ofwel een grasveld vol vreemde bouwsels. Naast de opvallende aardewerkcreaties, Noord-Afrikaans aandoend, van J. Tempelman uit Rotterdam en de met fraaie Hindoe sculpturen bewerkte kast, had Frits Ham uit Twente ook een liggende bijenkast waarin niet minder dan dertig Simplexramen passen ingezonden. Roelof Werkman uit Enschede kwam met een 'wereldprimeur', hij had een Klotzbeute omgebouwd tot observatiekast. Soms geïnspireerd op Afrikaanse modellen bijenwoningen,

in andere gevallen gewoon 'te gek'. De eerste opkomst van de wedstrijd viel zeker niet tegen. Het niveau van de inzendingen was zeer hoog. Reden temeer om er dit jaar wederom een te organiseren. Deze wedstrijd staat open voor imkers uit heel Nederland. Vorig jaar won de heer G. Keller uit Arnhem met zijn glazen stolpfles (zie foto). Dit jaar zal er kunnen worden deelgenomen in drie categoriën.

De artistieke kast mag gek zijn, maar er moet in principe een bijenvolk in kunnen worden gehuisvest.

De ambachtelijke kast moet een echte imkerkast zijn, geschikt voor dagelijks gebruik maar moet een technisch nieuwtje bevatten of opvallen door zijn fraaie vorm.

De observatiekast moet een fraai inkijkje in het bijenvolk bieden en eveneens nieuwtjes bevatten of opvallend van vorm zijn.

Meer dan Bijentour alleen

De subvereniging Enschede werkt al vele jaren samen met verschillende gemeentelijke instellingen. Daardoor kon de verenigingsstal dan ook een fraaie plaats krijgen in het Ledeboerpark. 'Onze verenigingsstal, waar zestien volken staan stamt uit de vijftiger jaren en is knap verouderd, hij is aan een grondige opknapbeurt toe. Eigenlijk is het een 'mooi weer' stal. Er is weliswaar ruimte genoeg om groepen te kunnen ontvangen, maar door zijn open karakter is het er vaak te koud. Er zijn inmiddels tekeningen voor die verbouw, waarbij wij een mooi instructielokaal in gedachten hebben. We willen ons nog beter dan tevoren kunnen presenteren. Sinds twee jaar zijn we gedurende het seizoen elke zondag open voor het publiek. De stal is dan bemand door minimaal twee van onze leden die aan het publiek tekst en uitleg geven over de bijen en we verkopen er ook een potje honing. Dit wordt erg gewaardeerd, er komen zelfs af en toe nieuwe leden uit voort. Wanneer de verbouwing is gerealiseerd kunnen we daar nog beter dan tot nu toe de praktijklessen geven. Naast dat alles komen hier per jaar zo'n 1800 schoolkinderen op bezoek. Na een voorbereidende les op school worden de kinderen in de gelegenheid gesteld in onze stal een bijenles te volgen. We richten ons met deze activiteiten op de kinderen van zeg maar groep zes van basisscholen in Enschede. Verder streven we er naar onze verenigingsstal het middelpunt van onze vereniging te maken en ook daarvoor is een grootscheepse aanpassing noodzakelijk.'

Een actieve vereniging

'Onze vereniging heeft een enthousiast bestuur, met een secretaris, die een echte duizendpoot is en van alles aanpakt. Maar hij is niet de enige, rond het bestuur is op een groep van ruim twintig actieve leden op wie we altijd een beroep kunnen doen. Dat is dus een stevige basis, waarop onze vereniging steunt. Onze leden komen niet alleen uit Enschede maar ook uit de omgeving. Ieder jaar organiseren we verschillende lezingen en minicursussen. Voor al die activiteiten is voldoende belangstelling van de leden. Een eigen clubblad hebben we niet. Wel geven wij zesmaal per jaar een convocatie uit met allerlei informatie en soms een artikeltje. ook maken wij ieder jaar een excursie, dit jaar staat een bezoek aan het bedrijf van Cees van Holland op het programma.'

'De volken op de bijenstal in het Ledeboerpark zijn van de vereniging. Onze oud-voorzitter, die tevens bijenteeltleraar is, Warner Braspenning, neemt de verzorging van die volken op zich. Voor volgend jaar bestaat het plan om leden, die daarvoor belangstelling hebben, aan Carnicamoeren te helpen. Dat idee is ontstaan bij één van onze mensen, die zelf een fervent Carnica-imker is en is voortgevloeid uit het feit dat hier de laatste jaren Buckfastbijen zijn ingevoerd. Sommige imkers merken dat hun bijen lastiger zijn geworden. Hoewel dat natuurlijk niet te bewijzen valt, bestaat bij hen toch het vermoeden, dat dat de ongewenste invloeden zijn van de Buckfastbij. Nu willen we via de vereniging Carnicamoeren verspreiden en zo proberen om Carnica's in te voeren. Veel mensen hier imkeren al met dat ras. Tegen een kleine vergoeding kunnen zij gebruik maken van bevruchtingskastjes, wij bieden hen doppen of jonge moeren aan, vergezeld van de nodige instructies om het bevruchten en het invoeren goed te laten verlopen.'

Een bijenvriendelijke gemeente

'Ja, hoor, Twente heeft een heuse imkertraditie. Niet voor niets bestaat onze subvereniging al sinds 1909. Net als op alle zandgronden wordt ook hier al heel lang geïmkerd. In deze omgeving was altijd erg veel heide, maar daar is nu niet veel meer van over. Gelukkig wordt daar wel weer wat aan gedaan. Langzaam maar zeker komen er wel weer kleine stukjes heide terug. De meeste Enschedese imkers hebben hun volken gewoon thuis in de achtertuin staan. De stadsdracht is hier erg goed. Je zou kunnen zeggen, dat Enschede een bijenvriendelijke gemeente is. De bijen kunnen tuinen, bossen en aardig wat parken bevliegen. Het is zelfs zo, dat in de buitengebieden bijna geen honing gewonnen kan worden. In Enschede staan ook erg veel linden. Er wordt hier in de stad heel wat honing gewonnen. Als imkers-

vereniging houden we wel de vinger aan de pols. De plannen van de gemeente worden door een groepje leden van onze vereniging goed in de gaten gehouden. Wij zullen ook in de toekomst zeker de imkersbelangen bij de gemeente naar voren blijven brengen. Maar nogmaals, er bestaat een goede samenwerking met de 'groene afdelingen' van de gemeente.'

De Bijentour van 1994 zal plaatsvinden op zondag 5 juni. De plannen zijn rond. Imkerend Nederland wordt bij deze van harte uitgenodigd.

28 mei Open imkersdag 'Veluwe Noord'

De groep Veluwe Noord van de VBBN organiseert zaterdag 28 mei een 'open imkersdag'. Het bijzondere hiervan is dat deze niet op slechts één lokatie zal plaatsvinden. In eigen dorp of stad zal door zoveel mogelijk van de dertien aangesloten subverenigingen elk een eigen activiteit voor deze dag worden georganiseerd. Iedere subvereniging is daarbij vrij een programma naar eigen keuze in te vullen. Zo wordt deze dag een unieke gebeurtenis, waarbij in één district op misschien wel dertien verschillende plaatsen tegelijk reclame voor de bijenteelt wordt gemaakt.

Bij de groep Veluwe Noord behoren niet alleen subverenigingen afkomstig van de Veluwe zelf, maar zijn tevens twee Flevolandse afdelingen (Lelystad en Almere) aangesloten.

Voor de coördinatie van het geheel en de verzorging van de publiciteit, waarbij zoveel mogelijk de gehele regionale pers, omroepen en VVV's worden ingeschakeld, is er een werkgroep van drie man actief.

Het plan voor deze 'open dag' is vorig jaar tijdens één van de groepsvergaderingen ontstaan. Nadenkend over ideeën voor een programma voor de viering van het 100-jarig bestaan van de VBBN, met in het achterhoofd het 'spookbeeld' van de vergrijzing van deze imkerij, leek het de vergadering een goed voornemen om met deze 'open dag' de aandacht op de vaderlandse imkerij te vestigen. De ervaringen die dan worden opgedaan kunnen wellicht meehelpen bij latere acties in het kader van het jubileum.

Deze laatste zaterdag in mei valt samen met de landelijke fietsdag. Van de vele mensen, die dan onderweg zijn zullen er wellicht velen de weg naar één van de 'open dagen' weten te vinden. Hier en daar is al overleg gaande om de plaats waar de 'open dag activiteit' zal plaatsvinden in de route te laten opnemen. Uiteraard zijn ook collega-imkers van harte welkom op één van de plaatsen van de 'Open dag Veluwe Noord.'

bijen

ROBIN

Christ Smeekens

Koolzaad

Teelt

Koolzaad wordt geteeld voor de olie die uit het zaad kan worden gewonnen. Koolzaadolie wordt onder andere gebruikt bij de bereiding van spijsoliën en margarine. De restanten van het zaad worden verwerkt tot veevoer. Daarnaast wordt er momenteel onderzoek gedaan naar het mogelijke gebruik van koolzaadolie voor de produktie van dieselolie. De verwachting is echter dat dit, zeker op korte termijn, geen grote omvang zal aannemen omdat de kostprijs van deze biodiesel veel hoger is dan van de dieselolie afkomstig van aardolie.

Er zijn twee teeltwijzen: Bij de teelt van winterkoolzaad wordt in het najaar gezaaid, de bloei is dan in mei van het volgende jaar. Soms wordt ook zomerkoolzaad geteeld. Bij deze teelt wordt in het voorjaar gezaaid en de bloei is dan in juni. De laatste jaren worden in Nederland voornamelijk erucazuurarme rassen geteeld. De olie van deze rassen is beter geschikt voor menselijke consumptie.

Koolzaad wortelt erg diep waardoor het een goed pioniersgewas is in pas drooggelegde polders. Het areaal neemt de laatste jaren in met name de Flevopolder sterk af.

Bloembouw

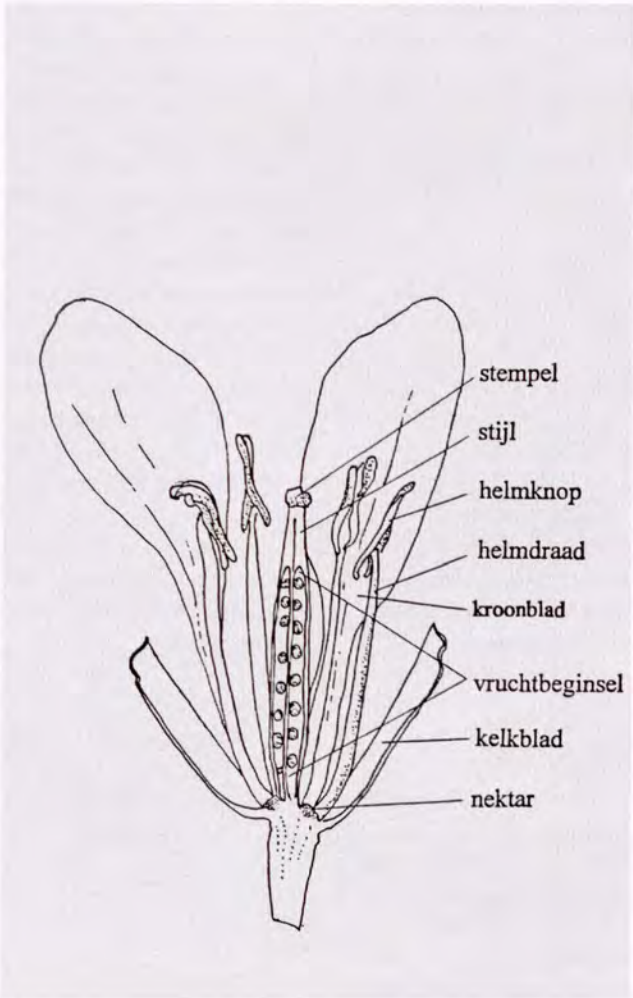
Koolzaadbloemen bezitten vier, voor kruisbloemigen karakteristieke, heldergele kroonbladen. De bloemen bezitten gewoonlijk zes meeldraden waarvan er vier boven de stempel van de stamper uitsteken. Twee zijn er korter dan de stijl. Er zijn vier nectarklieren, twee aan de binnenkant van de korte meeldraden en twee tussen de inplanting van elk paar van de lange meeldraden.

Bestuiving

Koolzaadbloemen zijn protogynisch; de stempel van de stamper is ontvankelijk voor stuifmeel voordat het stuifmeel uit de dezelfde bloem beschikbaar komt. Koolzaad is zelfbestuivend, dit kan alleen plaatsvinden met stuifmeel van de lange meeldraden.

Er is veel onderzoek gedaan naar de betekenis van bijen voor bestuiving van koolzaad. Uit de meeste onderzoeken blijkt dat bestuiving door bijen de zaadopbrengst niet verhoogt. Wel zijn er aanwijzingen dat de bloeiduur verkort wordt waardoor het zaad waarschijnlijk gelijkmatiger zal afrijpen. Een groot probleem is dat bij dit soort onderzoeken de invloed van vliegkooien vaak groter is dan het effect van de bijen op de bestuiving en zaadzetting. De nectarklieren leveren onder gunstige omstandigheden veel nectar. Omdat bijen ook veel stuifmeel kunnen verzamelen en het in grote oppervlakten geteeld wordt, is koolzaad een van de beste drachtbronnen.

De nectar van koolzaad bevat een hoog percentage glucose waardoor de honing zeer snel kristaliseert.

Bruidsbloem (*Deútzia* Thunb.)

Aantrekkelijke bloemen

Als de bruidsbloem in bloei staat krijgen hommels en bijen het druk met het vergaren van de nectar. De bloemen moeten zo te zien wel erg aantrekkelijk zijn, want je ziet er altijd veel hommels en bijen op.

Veel soorten in cultuur

Bruidsbloem is een geslacht van de steenbreekachtigen (*Saxifragaceae*). Het geslacht omvat circa 60 soorten, die hun oorspronkelijke groeiplaatsen hebben liggen in streken met een gematigd klimaat van Azië en Centraal-Amerika. Daarvan zijn er wel 50 soorten, die ooit als sierplant in cultuur zijn geweest of dat nog zijn. Verder zijn er talrijke cultuurvariëteiten, waarvan vele hun ontstaan hebben liggen in de tuinen van Lemoine in Frankrijk.

Doordat er soms kleine verschillen tussen de soorten van het geslacht bestaan zijn ze moeilijk te identificeren. Bovendien vertonen de soorten nog een grote variëteit, wat het op juiste naam brengen bemoeilijkt. Daar komt nog bij dat er soorten zijn die gemakkelijk met elkaar kruisen, waardoor het veelal niet eenvoudig is om de oorsprong vast te stellen.

De verschillen tussen de soorten zijn in hoofdzaak gebaseerd op het aantal stralen van de sterharen, die op de onderzijde van de bladeren zitten.

Genoemd naar een Amsterdammer

De auteur van het geslacht, de Zweedse plantkundige C.P. Thunberg, heeft er de naam *Deutzia* aan gegeven. Hij heeft dat gedaan uit dankbaarheid aan de welgestelde Amsterdammer J. Deutz (1743-1784), die hem de middelen verschafte om in Japan onderzoek te verrichten.

Opvallende meeldraden

De hier getekende cultivar is de *Deutzia hybrida* Lemne (x), een kruising van D. *discolor* en D. *longifolia*. De plant heeft de struikvorm en is niet wintergroen. De bladeren, die tegenover elkaar staan, hebben een getande rand en zijn op de korte steel en aan de onderzijde dicht met sterharen bezet. De bloemen ontwikkelen zich aan korte takjes, die zich het vorig jaar aan de struik hebben gevormd. De bloeiwijze is een uit trossen bestaande pluim.

De bloemen zijn tweeslachtig. Langs de bovenrand van het vruchtbeginsel staan vijf driehoekig gevormde kelkbladen. Ook aan de onderzijde bezet met sterharen. De kroonbladen, vijf in getal, staan wijd uiteen, waardoor de bloemen voor bezoekende insekten goed in het oog vallen. De kleur is lilarose.

Opvallend aan de bloem zijn de meeldraden. Ze staan in twee kransen en vormen samen een kegelvormig kokertje, dat ongetwijfeld een bijdrage zal leveren aan de visuele oriëntatie van insekten. De meeldraden van de binnenste krans zijn korter. De helmdraden zijn verbreed en aan het eind getand. De helmknop staat op een kort steeltje.

Kleine stuifmeelkorrels

De stuifmeelkorrels van deze cultivar zijn relatief klein. De plaats en het aantal van de kiemopeningen in de korrels is nogal variabel. Het getekende exemplaar heeft drie kiemopeningen die op de equator liggen. De stuifmeelkorrels worden in deze rubriek weergegeven zoals ik ze door de lichtmicroscoop zie. Ook het korreloppervlak, en wel gezien met de microscoop in de hoogste stand, waarin de korrel nog te zien is. De illustratie wil daarom nog wel eens een ander beeld geven dan wanneer de korrel wordt gezien in een iets lagere stand van de microscoop. In dit geval zal het oppervlak dan een netstructuur te zien geven.

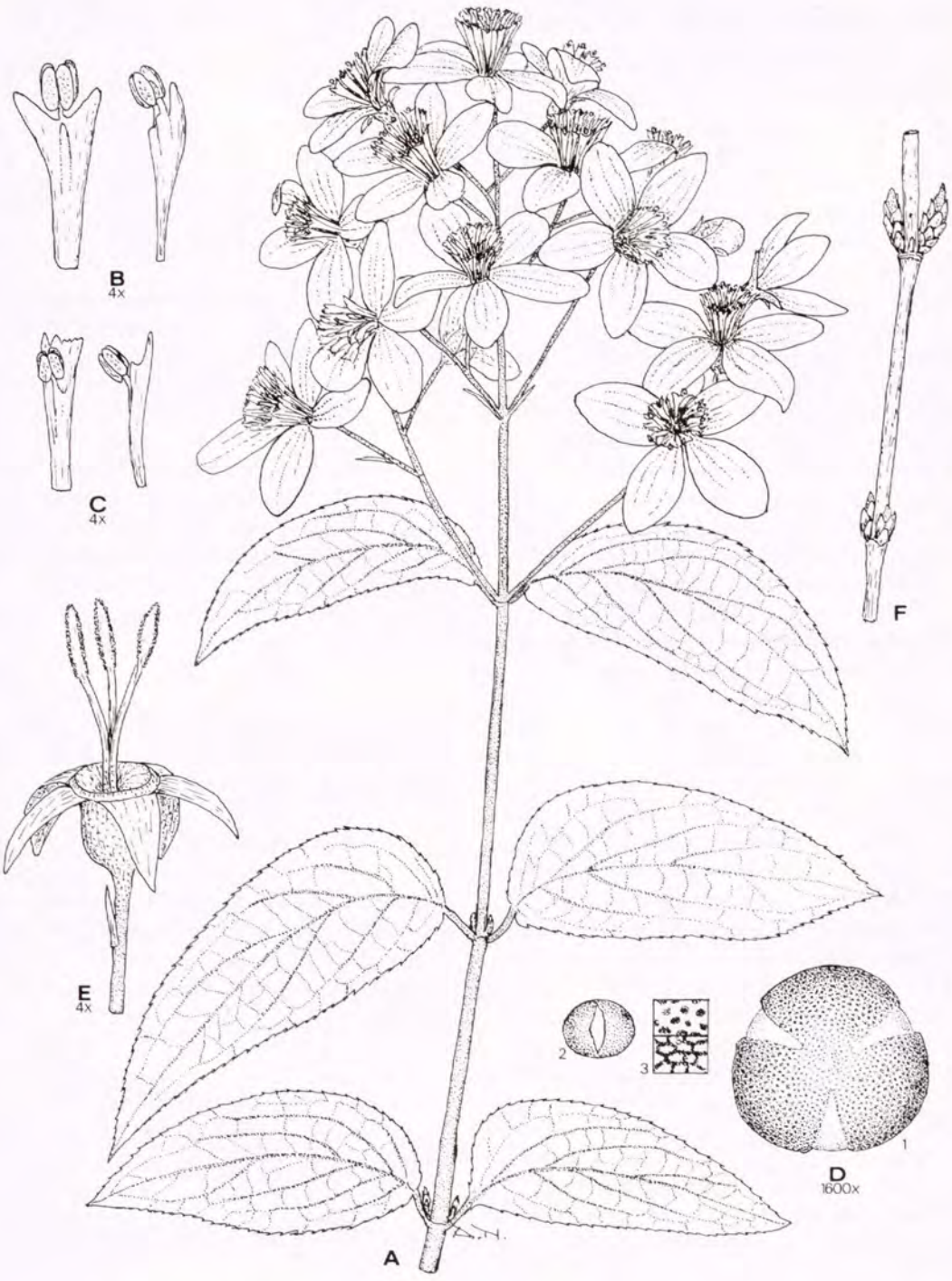
Nectar en stuifmeel

Door bijen wordt zowel stuifmeel als nectar verzameld. De stuifmeelklompjes hebben een oranje kleur. Het nectarium ligt, gemakkelijk bereikbaar voor insekten met een korte tong, op een discus rond de stampers.

Doosvrucht

De soorten van het geslacht *Deutzia* hebben een driehokkige doosvrucht, die op drie plaatsen aan de zijkant openspringt. De natuurlijke vermeerdering vindt plaats door zaad.

Bij de hier getekende cultivar blijft echter een volledige vruchtvorming achterwege.

Bruidsbloem *Deútzia hybrida* **Lemne (x)**
A tak met bladeren en bloeiwijze; **B** lange meeldraad; **C** korte meeldraad; **D** stuifmeelkorrel: **1** polair, **2** equatoriaal, **3** korreloppervlak; **E** stampers; **F** winterknoppen.

Amerikaans vuilbroed vastgesteld in Noord-Holland

Namens de Rijksbijenteeltconsulent, Veterinaire Dienst, H. van Schuppen,

Op 12 april jl. is Amerikaans vuilbroed vastgesteld onder de bijen van een imker in de Noord-Hollandse gemeente Aalsmeer.

De besmette stand is inmiddels getaxeerd en ter vernietiging afgevoerd naar de vuilverbranding. De oorzaak van de besmetting is niet bekend en is nog in onderzoek.

Ter voorkoming van verdere verspreiding is een vervoersverbod voor bijen ingesteld, in een gebied met een straal van circa drie kilometer rondom de besmette stand. In dit gebied zal een screenings-onderzoek worden gehouden naar de aan- of afwezigheid van de ziekte. Hiertoe worden alle volken binnen het gebied geïnspecteerd. Wanneer hierbij geen besmette volken worden aangetroffen kan het vervoersverbod weer worden ingetrokken.

Amerikaans vuilbroed en het reisgedrag

Het constateren van Amerikaans vuilbroed zo vroeg al in het jaar is gelet op het nieuwe seizoen een reden hier even aandacht aan te besteden. De oplettende houding van de imker uit Aalsmeer, om n.a.v. eerdere mededelingen in het maandblad BIJEN, het nieuwe broed in het voorjaar goed na te kijken en vervolgens snel te melden, verdient een compliment! Dankzij dit snelle melden en de slechte weersomstandigheden is hiermee wellicht verdere verspreiding voorkomen. Maar het nieuwe reisseizoen staat voor de deur. Voor veel imkers een aanleiding de volken naar het fruit, koolzaad of andere dracht te brengen. Het uitbreken van Amerikaans vuilbroed mag geen invloed hebben op het reisgedrag van de imker. Een imker moet zijn bijen immers daar brengen waar voldoende voedsel te halen is. Toch moeten de uitbraken van vorig jaar en de uitbraak van dit jaar invloed hebben op het algemene gedrag van de imker. Hij kan een bijdrage leveren door extra aandacht te besteden aan de volken waarmee hij reist. Reis alleen met sterke volken, alleen deze volken kunnen hun taak verrichten (bestuiven en nectar verzamelen).

Gezien de vele contacten die als gevolg van het reizen mogelijk zijn, is het goed nogmaals te wijzen op de verschijnselen van Amerikaans vuilbroed. Voordat een imker met zijn volken vertrekt is het van belang deze nogmaals na te kijken, waarbij speciale aandacht besteed wordt aan het gehele broednest, dat raam voor raam moet worden nagekeken en waarbij gelet wordt op de volgende ziekteverschijnselen:

- onregelmatig broednest
- veel open cellen tussen het gesloten broed
- ingezonken celdeksels bij het gesloten broed en
- openingen in een aantal celdeksels.

Indien u deze verschijnselen waarneemt, kunt u de volgende test uitvoeren: prik met een lucifer door zo'n ingezonken celdeksel, de celinhoud is een slijmerige geelbruine massa waarvan draden getrokken kunnen worden (luciferproef).

Neemt de imker deze verschijnselen waar, dan is hij op grond van de Bijenwet verplicht dit te melden bij het meldpunt Bijenziekten, telefoon 08380-35044.

Tot slot wil ik u er op wijzen dat het snel melden in het belang is van uzelf, uw bijen, uw collega-imkers en de sectoren die afhankelijk zijn van bestuiving door gezonde bijen.

Intrekking Vervoersverbod bijen 1993, Staatscourant 143.

Inmiddels is gebleken dat er geen redenen meer zijn het vervoersverbod rond de gemeente Velsen nog langer in stand te houden, aangezien het Amerikaans vuilbroed niet bij andere geïnspecteerde bijenvolken is aangetroffen.

De Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Bijensterfte in Rijsbergen en Zundert

Bij het ter perse gaan van dit nummer van Bijen werd bekend dat bij de plaatsen Rijsbergen en Zundert zeer veel bijensterfte optreedt. De redactie van Bijen zal hierop in het juni-nummer (uitvoerig) terugkomen.

Wilma Bohlmeijer-Mans

Vicia faba, de tuinboon

Wist u dat er van de tuinboon drie variëteiten (en vele rassen) bestaan?

1. Variëteit minor, met rode, paarse of zwarte zaden die ten hoogste 13 mm lang worden.
2. Variëteit equina, met verschillend gevormde, meestal groene bonen tussen 15 en 25 mm.
3. Variëteit major, met platte, ovale bonen die groter worden dan 25 mm.

De variëteit minor, de kleine, gekleurde boon, wordt veldboon, duiveboon, molleboon genoemd. Hij wordt als veevoer gebruikt evenals de variëteit equinus, de paardeboon. Deze laatste wordt veel geteeld in Normandië en Bretagne en aan de overkant in Engeland. De grootste boon, de variëteit major is de tuinboon en wordt als groente gekweekt.

De tuinboon is al een heel oud gewas. De oudste vondst is uit een opgraving in Israël uit 6500 tot 6000 voor Christus. In de bronstijd was de boon al bekend in Zwitserland, Frankrijk en Italië, en werd waarschijnlijk ook in Nederland al geteeld. In Egypte werd de boon toen wel verbouwd, maar niet erg hoog geschat. De priesters van die tijd vonden de tuinboon maar niets. Nu is de 'Ful', een puree van gekookte en fijngestampte tuinbonen een traditioneel gerecht in Egypte.

Als drachtplant is Vicia faba bekend, de opbrengst wordt geschat op 51-100 kg honing per ha. De nectar wordt niet alleen uit de bloemen gehaald, maar ook uit extraflorale nectariën op bladeren en bladstelen. Het stuifmeel wordt ook verzameld, vooral tussen 12.00-14.00 uur. Stuifmeel van de tuinboon wordt dan ook vaak in zomerhoning aangetroffen.

ADIZ 1994(2)

Ecologische landbouw en bijenhouderij

Ecologische landbouwers zijn boeren die geen kunstmest of gewasbeschermingsmiddelen gebruiken. Hun vee wordt met zo weinig mogelijk geïmporteerd krachtvoer bijgevoerd.

Als deze boeren gaan imkeren, mogen ze dan hun honing ecologische honing of bio-honing noemen? Het is een extra aanbeveling om juist die honing te kopen, net als de kreet 'koud geslingerde honing'.

Zoals we weten, hebben bijen een vliegafstand tussen kast en dracht die 3-5 km bedraagt. Stellen we dit op 4 km, dan beslaat het vlieggebied en dus het drachtgebied 50,28 km2. Nergens is een ecologisch bewerkt gebied te vinden met die oppervlakte. En daar de bij zich niet houdt aan biologisch of ecologisch geteelde gewassen, maar ook haalt op de akkers en in de tuinen van de buren, kan en mag je nooit spreken van ecologische- of bio-honing.

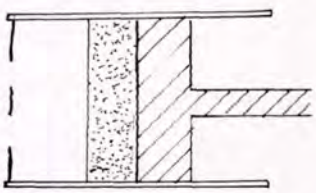
Imkerfreund 1994(2)

Het merken van de koningin

Volgens internationale afspraken, moeten koninginnen dit jaar met groen worden gemerkt. Vandaar dat er in de omslag van 'Bijen' dit jaar een groene rand zit. Ook andere bijentijdschriften gebruiken deze kleur, de bij die het omslag van het 'Maandblad van de Vlaamse Imkersbond' siert, is dit jaar groen.

Voor het merken van de koningin zijn apparaatjes in de handel, maar zoiets is zelf goed te maken. Het ene einde van een grote krulspeld wordt dichtgemaakt met een stukje koninginnerooster, één met sleufperforatie. Als 'zuiger' wordt een op maat gemaakt houtblokje genomen, waarop een stukje schuimplastic wordt geplakt van ongeveer 15 mm dik.

Zodra de jonge koningin is gevonden, wordt het raam schuin neergezet, om beide handen vrij te hebben. Bij voorkeur op een standaard boven de kast. Het open einde van de krulspeld wordt over de koningin gestulpt. Een kaartje van hard plastic wordt tussen koningin en raat geschoven en de koningin naar het rooster gedirigeerd. Vlug het plastic voor de 'zuiger' verwisseld, en de zuiger voorzichtig in de krulspeld geschoven. De koningin komt klem te zitten tussen het stukje rooster en het schuimplastic. Meestal steekt een vleugel door de sleuf van het rooster. Het is nu gemakkelijk om haar te merken en eventueel te knippen. De zuiger eruit halen en de opening afsluiten met wat suikerdeeg. De krulspeld in het volk hangen en na een week de koningin controleren.

Schweizerische Bienen Zeitung 1994(2)

Ko Zoet

Een zwerm, nou en?

Deze maand komt het er opaan. Wat vorige maand nog als een onschuldig speeldopje werd afgedaan kan deze maand uitgroeien tot een zwermdop 'zonder alle gevolgen vandien', want het zwermen gaan we natuurlijk voorkomen, anders valt er niets te slingeren en de honing is de eer, wat zeg ik, de smeerolie van ons werk. Zwermen en dus geen honing, is dat werkelijk waar? Een verslag.

'Wij, Jan van Alewijk en Arjen Neve, hebben nog niet eerder zo een goed honingjaar gehad als in 1993. We leggen ons helemaal niet toe op het winnen van honing, reizen niet en blijven gewoon met onze bijen in Leiden waar we gezamenlijk een bijenstand hebben. Jan werkt met standaardbroedramen, ik heb Combiramen in het broednest. Al het andere materiaal wordt gemeenschappelijk gebruikt. In telegramstijl wat er dit jaar zoal op onze bijenstand gebeurde. Op 9 april kwam op alle volken een honingbak; 7 mei diverse honingbakken geheel vol waarna op 9 mei alle volken een tweede honingbak kregen. Op 31 Mei honing afgenomen, 2 juni geslingerd en op alle volken weer een lege honingbak. Op 16 juli honing afgenomen en 21 juli geslingerd; 5 augustus begonnen met voeren. We imkeren volgens de zwermmethode. Op de volgende dagen werden we met een zwerm verrast, tussen haakjes staan de data waarop na het tuten doppen werden gebroken. Volk B: 9 juni (17 juni); volk C: 24 mei (29 mei) en 27 juli (4 augustus); volk D: 9 mei (16 mei); volk E: 10 mei(17 mei) en volk G: 18 mei (18 mei). Opmerkelijk is dat één volk tweemaal heeft gezwermd. Een paar volken hebben niet gezwermd.

En wat is daar in Leiden met al die zwermen dan wel de honingopbrengst, zult u vragen. Dit was gemiddeld 25-30 kg per volk En de soort bijen? Gewoon de algemeen voorkomende bij in ons land (vuilnisbakkenras!)'

Opvallend in deze reeks zwermdata is volk G waar op dezelfde dag van het zwermen al een rijp, dus tutend moertje, aanwezig was. Een blik op het weer van die dagen laat voor Den Haag een maximum temperatuur zien van boven de 26°C tot de dertiende, dan een scherpe afkoeling tot omstreeks 17°C en vanaf de zeventiende weer een herstel. Het zwermen werd hier door het slechte weer uitgesteld tot de achttiende.

De zwerm van Heyta

Keren we nog even terug naar 'Bijen' van november 1993: bladzijde 305 waarin Heyta met een zwermend volk werd verrast en een paar vragen onbeantwoord bleven. Waarom gingen de bijen zwermen, kwam dat door het voeren of door het weer? Antwoord: Ook hier speelde het weer een beslissende rol met een prachtige dag na een aantal verregende dagen. Waarom gingen ze er in de namiddag voor de tweede keer vandoor? Antwoord: Omdat ze midden op de dag al een nieuwe woning kregen die ze niet zelf hadden uitgezocht, ze waren zelf nog druk aan het kissebissen. Wacht voortaan tot de avond en zet of hang de zwerm tot die tijd koel weg. Of de trekrichting van een zwerm altijd in de richting van de zon is kan ik niet beantwoorden. Wel zullen ze in die richting aanvliegen op de beschaduwde kant en een plek uit de zon zal als tijdelijke rustplaats belangrijk zijn.

Een zwerm neemt risico's

We krijgen een telefoontje en kunnen een zwerm scheppen. Dat had de zwerm uiteraard niet ingecalculeerd. Lang voor de afsplitsing waren verkenners al

op zoek naar een woonplek. Elke geschikt bevonden ruimte werd in het geheugen gegrift en na terugkomst in het moedervolk door middel van de dans aan andere verkenners doorgegeven. Dit adventeren met woonruimte gaat door tot een definitieve beslissing is gevallen, meestal tot in de zwermtros op de tijdelijke rustplaats. Ook al dagen lang was de koningin op rantsoen gezet zodat de eierstokken in volume waren afgenomen en 'Zij' weer een stukje kon vliegen. Andere zichtbare en onzichtbare voorbereidingen zijn: het aan elkaar klitten van de bijen op en onder de raten, het lijkt wel stroop; het vormen van een baard tegen de voorkant van de kast of onder de vliegplank, alsof ze er al niet meer bij horen; het ontbreken van een pittige haaldrift. Onzichtbaar blijft dat vele duizenden bijen hun honingmaagjes volstouwen met honing voor de eerste dagen na het zwermen. Maar uiteindelijk hang je dan als zwerm aan een boomtak met als enige aktiviteit verkenners die af en aan vliegen. Wordt de zwerm van de tak geschud dan lijken de bijen wat onderkoeld en niet direct in staat op te vliegen. Maar is de tijd daar om vanaf de tak te vertrekken naar de definitieve woonplek dan is de zwerm binnen een minuut in de lucht. Ze zijn dus in staat de temperatuur nauwkeurig te regelen en naar behoefte aan te passen. Volgens de onderzoekers Seeley en Lindauer zijn het de verkenners die de zwerm naar de uitgekozen plek leiden. In de buurt van de woning aangekomen vliegen ze vooruit, markeren de plek met een geurstof en verspreiden die door uitgebreid te stertselen waarna de zwerm de woning betrekt. Volgende maand gaan we ons verbazen over de temperatuurbeheersing van de zwerm.

Zoek de koningin

Voor velen een lastig karwei, vandaar alles op een rij.

Waarom zoeken we de koningin?

1. Gewoon omdat we haar ook wel eens willen zien.
2. Ze moet worden gemerkt en/of geknipt.
3. We gaan een aflegger maken.
4. De koningin voldoet niet: we willen haar vervangen.

Wat is de beste manier om haar te vinden?

1. Midden op de dag als de vliegbijen in het veld zijn.
2. Probeer met de rug naar het licht te gaan staan.
3. Gebruik zo weinig mogelijk rook.
4. Hang de helft van de raten in een zesramer en zoek eerst op de overgebleven raten. Daarna de raten van de zesramer inspecteren.
5. Zijn er twee bakken met broed, zet dan eerst de bovenbak weg, zoek in de onderbak en daarna in de bovenbak met afgevlogen vliegbijen.
6. Leg een paar dagen voor de inspectie een moerrooster tussen de twee broedkamers. In de bak met eitjes bevindt zich de koningin.
7. Een paar minuten trommelen tegen de zijwanden van de kast; de koningin zal zich nu in de bovenbak bevinden.
8. Hang midden in het broednest van de bovenbak een vel kunstraat. Bij dracht zal deze raat vier dagen later uitgebouwd zijn en door de koningin worden belegd. Op die manier maakt u ook heel eenvoudig een broedaflegger.

De ideale zwermverhindering

Op een zaterdagmiddag kwam een bevriende imker langs. Hij had veertien dagen daarvoor even een moerrooster gelegd tussen broed- en honingkamer. Het weer was prima geweest en de phacelia stond volop in bloei. De verwachting was een volle bak honing. Het gewicht van de kast viel wat tegen... Gauw open en... de broedkamers zonder eitjes, larven of doppen. Gezwermd? Nee hoor, de koningin zat boven het rooster!

Het weer in mei

Tot slot het karakter van het weer gedurende de vijf laatste meimaanden. Als normaal geldt een landelijk gemiddeld aantal uren zon van 200, neerslag 52 mm en een gemiddelde maximum temperatuur voor het midden van het land van 17,1°C.

Mei-maanden

Jaar	Zon	(uren)	Neerslag(mm)		Max.temp.	(°C)
1989	zr. zonnig	(330)	zeer droog	(9)	zeer warm	(19,4)
1990	zr. zonnig	(287)	droog	(30)	zeer warm	(18,8)
1991	zr. somber	(153)	droog	(31)	zeer koud	(13,2)
1992	zr. zonnig	(285)	normaal		zeer warm	(21,0)
1993	zonnig		normaal		zeer warm	(19,4)

Geraadpleegd

Heinrich, B. The regulation of temperature in the honeybee swarm. Science

Neve, A. Drachtplanten, bijen en honing. De Stertselaar 17(4): 4 Imkersvereniging Leiden e.o.

Kuijk, B.van. De ideale zwermverhindering. Imkersvereniging Midden Delfland november 1993

Op reis met 400.000 bijen

Op een zaterdag in april, om zes uur in de morgen, hoorde ik zachte klopjes op de voordeur. 'Meneer van Tongeren, bent u al wakker?' Het was de zes-jarige Sjoerd. Samen met hem en z'n vader zou ik die dag dertien bijenvolken naar het koolzaad brengen. Nog even ging ik na of ik alles bij me had: kap, handschoenen, plantenspuitje, beroker, plakband, een sikkeltje, grondboor, een paal met naam van de vereniging, een schop, hamer, nijptang, extra reisriemen, laarzen, balken, pallets, brood en appels. Vader Poppe had de tandem-asser vrijdagavond al bij mijn woning geparkeerd. De volken van hem en van mij mochten er die nacht op logeren.

We koppelden met welhaast scheurende rugspieren de aanhanger moeizaam aan de auto. Toen begonnen we een rondrit door de gemeente Gorssel om nog andere kasten op te gaan halen. Gerrit van D. stond ons al op te wachten. Zijn reisriemen waren Gordiaanse knopen voor hem geworden. Als ervaren reisleiders wisten wij ze te ontwarren. Met behulp van een draagstel zetten wij de kasten op de aanhanger. De kasten van Arie van D. stonden al aan de weg. Zijn bijen meenden al op het koolzaad te staan, want uit voor ons onzichtbare openingen, zoemden ze de vrijheid tegemoet.

Op weg naar Ad van de H. zei Sjoerd: 'Papa, ik heb zo'n blij gevoel van binnen. Hoe komt dat?'. 'Dat is het ware imker-gevoel jongen', zei z'n papa. Ik moest even slikken, want mijn jongens laten mij maar alléén aanrommelen met de bijen.

Ad van de H. had een dik tablet chocolade op de kast gelegd. Hij toonde daarmee begrip te hebben voor onze situatie. Jan de H. kreeg een acht voor het spannen van z'n reisriemen. Wij maakten er voor onze veiligheid toch maar een tien van en namen zijn twee pilsjes mee. Harrie J. (arts) voelde zich wat ziek. Wij adviseerden hem eens bij een dokter langs te gaan en hebben zijn twee kasten meegenomen. Hij zelf zou, wegens een rijke dracht in Epse, nog twee volken nabrengen. In de Flevopolder kregen we voor vijftien volken een plek toegewezen langs de Vogelweg. Poppe deed zijn best nog om dichter bij Harderwijk te mogen staan, maar De Jong was onverbiddelijk. We hebben de volken in groepjes van twee en drie opgesteld, koffie gedronken en pas daarna de vliegplanken neergehaald. De bijen van Arie van D. werden, nu legaal, voor de tweede keer bevrijd en waren daar zo boos over dat ze spontaan op Poppe's wollen trui gingen demonstreren. Ze raakten in het jagersgroen verward en begonnen te steken. Door al die afgescheiden alarmstof werd Poppe hun gemeenschappelijke vijand. Vliegensvlug schoot hij in zijn imkersjack, maar de bijen gaven niet op. Ik ging grinnikend door met het openmaken van de bijenkasten, maar Sjoerd begon zich toch wel zorgen te maken.

foto Peter Mastenbroek / APS Lelystad

Om elf uur reden we naar huis, dronken koffie en rookten kleine sigaartjes. Ik schreef voor de deelnemende imkers een routebeschrijving, copieerde dit in achtvoud en bracht de velletjes op de fiets rond. Om half vier kon ik mijn fiets in het schuurtje zetten. Ik had die dag tien uur aan de bijen besteed...

De bijen hebben mij later hun dank laten blijken!

Frans van Tongeren, Joppe

Bijen in Tilburg

Niet alleen in Antwerpen heeft men gevelversieringen die de imkerij of het bijenhouden tot onderwerp hebben. Ook in Tilburg, op een steenworp afstand van het hoofdkwartier van de Bond van Bijenhouders NCB, kan men een fraaie gevelversiering bewonderen. De architect Jan van de Valk heeft

foto J. Simons, Tilburg

omstreeks 1900 op het door hem ontworpen en gebouwde bankgebouw deze drie bijen laten aanbrengen. De ijver en werklust van onze honingbijen vormen natuurlijk een mooi symbool voor de ijver bij het vergaren van betaalmiddelen.

De fraaie gevel is te bewonderen in de Stationsstraat 41. Er is nu een advocatenkantoor gevestigd, dat geleid wordt door Mr. F.J.G.M. de Hommel!

Jan Beekman, Brouwhuis/Helmond

Koolzaad een zekere dracht?

Het is een goede gewoonte dat er verenigings- en kringsecretarissen zijn die een kopie van het jaarverslag van de vereniging of de kring doorsturen naar het secretariaat van de Bond van Bijenhouders NCB. In deze jaarverslagen komen zeer interessante zaken aan de orde 'tot lering ende vermaak'. In één van deze verslagen trof ik het onderstaande staatje aan dat o.a. de gemiddelde honingopbrengst per bijenvolk op het koolzaad in de Flevopolder weergeeft.

Gewichtstoename	1990	1991	1992	1993
t/m 15 kg	4	20	23	59
15,5 t/m 25 kg	8	25	38	11
25,5 t/m 35 kg	24	26	8	1
35,5 t/m 45 kg	33	1	-	-
meer dan 45 kg	4	-	-	-
alle kasten gemiddeld	34,4	20,8	17,8	10,0

In 1990 een gewichtstoename van gemiddeld 34,4 kilogram. In 1993 een gewichtstoename van gemiddeld 10,0 kilogram!
Waar zou dit grote verschil in kunnen zitten?

1. Het weer?
2. Bijenvolken van slechte kwaliteit?
3. Imkers die het vak verleerd hebben?
4. Te laat in het koolzaad geplaatst?
5. Te vroeg opgehaald?
6. De bijenvolken hebben gezwermd?
7. Ander ras koolzaad?
8. Andere betere dracht in de buurt, dan verder vliegen?
9. Ander ras bijen, luier van aard?

De punten 1 t/m 6 en 8 t/m 9 lijken mij onwaarschijnlijk gelet op het feit dat het bijna altijd dezelfde zeer bekwame imkers zijn die met de bijen naar het koolzaad reizen.

Dan blijft er punt 7 over.

Uit eigen waarnemingen weet ik dat in de begin jaren van het koolzaad in de Flevopolder dit een hoogte bereikte van 1,60 m tot ± 2 m met flinke dikke stengels, het leek wel een maïsveld. (Zoals op de schrale Brabantse gronden). Als wij onze bijenkasten gingen ophalen waren ze nauwelijks nog te vinden, zo was het gewas koolzaad gegroeid. Wat zien we nu heden ten dage anno 1993 een koolzaadveld met enge dunne stengeltjes en een hoogte tussen de 0,60 m en 0,80 m.

De honingopbrengst is precies zoals het koolzaadveld eruit ziet, matig en van een andere samenstelling.

Tussen onze imkers, adviseurs en andere denkers zullen best personen zijn die over het bovenstaande een goed en op feiten berustende verklaring kunnen geven.

De vraag blijft 'Is koolzaad een zekere dracht?' aangevuld met 'Wat is er met het koolzaad aan de hand?'

Jan Beekman, Brouwhuis/Helmond

Landbouwschap

Goedemorgen, Nederlandse imkers! Dat was even schrikken. De Nederlandse imkers, dus u en ik, verkeren in een benarde situatie en wij hebben het vertrouwen in het Landbouwschap verloren. (Bijen (3): 69 (1994).

Landbouwschap? wat hebben we daar te zoeken?

Op Europees niveau wordt getracht voor de (semi)-beroepsimkerij steun te krijgen. Prima. Maar wat heeft de Nederlandse imkerij daarmee te maken? Beroepsimkerij komt hier niet voor.

En de bedrijfsmatige imkers dan? Die semiberoepsimkers zijn toch maar als paddestoelen uit de grond geschoten. Inderdaad, er ontstond een toenemende vraag naar bestuivingsvolken voor de kassen en een flink aantal Nederlandse imkers is in dat gat gesprongen met een razendsnelle uitbreiding van hun aantal volken. De semi-beroepsimkerij is de laatste jaren dus gegroeid.

De 'benarde situatie' waarin de Nederlandse imkers zich bevinden moet dus terugslaan op deze groep neven-beroepsimkers. Voor deze groep imkers wil men inkomenssteun.

Waarom inkomenssteun voor nevenberoepsimkers? Vanwege een slechte bestuivingsregeling? Nee. *Ter compensatie van het verschil in kostprijs met de lage marktprijs van honing!*

Hier worden dus duidelijk twee zaken door elkaar gehaald. Deze groep imkers doet niet in 'honing' maar in 'bestuiven'.

Als blijk van waardering voor het bestuivingswerk van onze bijen aan de flora in het algemeen wordt gepleit voor een vergoedingsregeling, bijvoorbeeld in de vorm van goedkope suiker. De teneur van deze opwinding? Niks voor niks, er motte cente, nee guldens op tafel komme! We laten die bijen niet zo maar vliegen, kom nou!

Zou het aantal imkers in ons land werkelijk toenemen door het verkrijgen van goedkopere suiker? Moet dat de spil zijn voor de Bevordering der Bijenteelt? In de afdelingen weet men beter. Ik gun de 'enige' beroepsimker die er nog in Nederland is van harte een financiële ondersteuning. Voor de rest lijkt het mij niet meer dan opschudding over een hier en daar uit de hand gelopen hobby.

Ko Zoet, Midsland Terschelling

De Rit
NATUURPRODUKTEN

HONINGCRÈME

De Rit honingcrème is een heerlijke zachte, verzorgende gezichtscrème op basis van natuurlijke ingrediënten. Dankzij de toevoeging van honing, bijenwas, tarwekiemolie (vitamine E) en waardevolle kruidenextrakten wordt de huid op een unieke wijze gevoed en verzorgd.

RETSEZIJSTRAAT 4 - 4011 JP ZOELEN - TEL. 03448-1653

Rauchboy
Der Einzige
mit dieser Technik
Stets ze Ihren Diensten

Jetzt im Fachhandel
Hermann Link, Schäferstr. 27, 47166 Duisburg, fax 0203/560730

Inzenden volkjes naar Duitse eiland-bevruchtingsstations

Rein Kakes (vert.)

Op de eiland-bevruchtingsstations worden kosten noch moeite gespaard om een goed bevruchtingsresultaat te verkrijgen. Er worden zoveel darrenvolken opgesteld als nodig zijn om gedurende het gehele teeltseizoen over voldoende geslachtsrijpe darren te beschikken. De leiders van de bevruchtingsstations houden de geplaatste bevruchtingskastjes nauwgezet in de gaten zodat problemen opgelost of voorkomen kunnen worden. Naast deze zorg is voor het bereiken van een goed resultaat natuurlijk van belang dat de inzenders de nodige aandacht besteden aan hun bevruchtingsvolkjes. Het is daarom in ieders belang dat de volgende punten in acht worden genomen.

Om bevruchtingsvolkjes goed te kunnen controleren op de afwezigheid van darren zijn op alle eilandbevruchtingsstations eenraamskastjes (Einwabekästchen) voorgeschreven. Deze kastjes noemen we voortaan EWK. Er mogen alleen genormeerde EWK's ingezonden worden. Tekeningen en misschien zelfs kastjes zijn te koop bij Nederlandse handelaars in imkermaterialen. Afwijkingen van bijvoorbeeld één millimeter in de maat van de kastjes zorgen op de stations voor veel overlast. Men heeft op de stations voorkeur voor het kleine model EWK (1/3NM) omdat er voor het grotere model (volgens Zander) weinig buitenkastjes beschikbaar zijn. Geen afwijkende constructies gebruiken! Vlieggatschuifjes mogen niet uitsteken, ze moeten in het hout verzonken worden aangebracht. Er moet vóór het inzenden gecontroleerd worden of deksel, bodemschuif en vlieggatschuif goed vastzitten. De bodemventilatie moet schoon zijn en zo nodig te verwijderen zijn, om het kastje van eventuele dode bijen te ontdoen. Het gebruik van darreroostertjes wordt ontraden. Warbouw bemoeilijkt de controle van de kastjes, daarom moet het raampje aan de bovenkant worden voorzien van een strookje kunstraat van 2 à 3 cm. Om breuk tijdens het transport te voorkomen kan het raampje van draad worden voorzien. In de praktijk is gebleken dat het raampje net zo goed achterwege gelaten kan worden. De bedrading kan dan tussen de bodem en de onderkant van de voedselkamer gespannen worden, in de bodem van de voedselkamer moeten in dat geval twee kleine gaatjes geboord worden. De kunstraat kan dan aan de onderkant van de voedselkamer worden vastgesmolten.

Het aan de bevruchtingsvolkjes mee te geven suikerdeeg mag niet te zacht zijn, omdat de volkjes tijdens het transport nogal eens warm worden, en er door 'lopen' van het deeg dan een smeerboel kan ontstaan. Als men zelf deeg wil maken met honing en poedersuiker moet men daarbij geen water gebruiken, omdat het deeg dan te hard kan worden en niet meer opgenomen kan worden door de bijen. Hetzelfde probleem kan ontstaan als men in plaats van honing invertsuiker gebruikt. Het in de handel verkrijgbare deeg geeft meestal geen problemen. De voerruimte van de EWK's moet helemaal gevuld zijn.

Voor het bevolken van de EWK's bij voorkeur geen stekerige bijen gebruiken, want deze zorgen op het bevruchtingsstation voor veel ergernis. Het zal duidelijk zijn dat zich in de kastjes geen darren mogen bevinden. De bijen die u voor de bevruchtingsvolkjes bestemd hebt moet u dus zorgvuldig zeven.

Wordt er bij het in ontvangst nemen van de volkjes ook maar één dar gevonden dan wordt de hele zending geweigerd. De zending wordt dan op kosten van de inzender teruggestuurd, terwijl ook het volledige bevruchtingsgeld gerekend wordt!

Het is verplicht om de koninginnen in de volkjes te merken met de kleur van het lopende jaar. Aanbevolen wordt merkplaatjes met een nummer te gebruiken, dit om vervlogen koninginnen te kunnen herkennen.

Het is niet verstandig om volkjes in te sturen die nog niet gebouwd hebben, deze volkjes kunt u beter nog een paar dagen laten staan. Bij volkjes die na een paar dagen nog niet gebouwd hebben is er wat mis (koningin?, voerdeeg?, samenstelling van het volkje?, toegang tot de voedselruimte?, temperatuur in de ruimte waar de volkjes opgeslagen staan?). Dergelijke volkjes zorgen vaak voor mislukkingen. De beste ervaringen worden geboekt als men de volkjes vóór het inzenden gedurende vier tot zes dagen laat vliegen. Voorwaarde daarbij is dat de volkjes op een schaduwrijke plaats gezet worden, ver genoeg van de bijenstal om vervliegen te voorkomen. Het voorgeschreven vlieggatschijfje moet gedurende deze vier tot zes dagen op de kleinste opening gezet worden, zodat de koningin niet naar buiten kan.

Vlak voor het verzenden van de kastjes controleert u of de koningin nog aanwezig is en, het kan niet vaak genoeg gezegd worden, of er werkelijk geen dar in de volkjes aanwezig is. Ook dient bij die gelegenheid gelet te worden op de omvang van het volkje. Als het goed is werd het kastje gevuld met 200 ml bijen. Te sterk bezette kastjes kunnen gaan zwermen op het bevruchtingsstation! Voor het transport moet met een bloemenspuit wat koud water door het vlieggat naar binnen worden gespoten. Het onderste 1/4 deel van de bevolkte kastjes kan eventueel kort in water gedompeld worden.

Voor het transport moet gebruik worden gemaakt van een stevige transportkist waarin niet meer dan zes à zeven EWK's passen. Deze kist moet aan alle kanten lucht door kunnen laten. Tekeningen of misschien zelfs wel kant en klare transportkisten zijn bij verschillende handelaren in Nederland te koop. De kastjes moeten stevig in de transportkist worden verankerd zodat ze niet kunnen bewegen. Het vlieggatschuifje moet niet kunnen verschuiven.

Naam en adres van de inzender moeten onuitwisbaar op alle EWK's en transportkisten vermeld worden.

Eventuele teeltkaarten kunnen met een punaise op het dekseltje van de EWK bevestigd worden. Bij de inzendingen moeten papieren gevoegd worden voor de terugreis. De beheerder van het bevruchtingsstation zorgt ervoor dat bij terugzending gegevens over de darrenvolken worden bijgevoegd.

Vanuit een gebied waar een vervoersverbod (vuilbroed) geldt mogen geen volkjes ingestuurd worden.

De inzendingen moeten voorzien zijn van een gezondheidsverklaring in de Duitse taal. Zendingen zonder gezondheidsverklaring worden geweigerd.

Het staangeld op de Duitse eilandbevruchtingsstations bedraagt DM 7,-, transportkosten zijn voor rekening van de inzender. Zendingen kunnen natuurlijk ook gehaald en gebracht worden; overleg met de beheerder (zie aprilnummer) is dan wel nodig.

Voor verdere informatie:
Rein Kakes, Lemmer, Tel.05146-2066

Bijen op de heide bij Nunspeet

Wederom hebben de gezamenlijke bijenverenigingen in de gemeente Nunspeet het toezicht op en de verantwoording voor het plaatsen van bijenvolken op de heide van gemeente en Staatsbosbeheer binnen de gemeente Nunspeet.
Voor inlichtingen of aanvragen van vergunningen is de heer M. Bonestroo aangesteld. Zijn adres is: Hulstweg 7, 8072 EE Nunspeet. Tel. 03412-53990. Vergunningen kunnen schriftelijk of per telefoon (tussen 08.00-10.00 uur, niet op zondag) worden aangevraagd.

Onderzoeksplan Ambrosiushoeve 1994

drs. A. de Ruijter, Stichting Landelijk Proefbedrijf voor Insektenbestuiving en Bijenhouderij 'Ambrosiushoeve'

Op basis van het lopend onderzoek, de ontwikkelingen in de praktijk en onderzoeksvoorstellen die door het bedrijfsleven bij het bestuur van de Ambrosiushoeve zijn ingediend, is een onderzoeksplan voor 1994 opgesteld. Vanuit de praktijk hebben ons dit jaar aanzienlijk meer voorstellen bereikt dan vorig jaar (8). De voorstellen die voldeden aan de vooraf gestelde criteria zijn in dit proefplan opgenomen. Het bestuur van de Ambrosiushoeve heeft alle voorstellen beoordeeld en het onderstaande proefplan voor 1994 vastgesteld. De verschillende onderzoeksprojekten zijn weer gerangschikt naar de vier thema's die voortvloeien uit de taakstelling van de Ambrosiushoeve.

1. Teelt en manipulatie van honingbijen en andere bestuivende insekten

1.5 Solitaire bijen

In 1993 is vooral gewerkt aan de vermeerdering van de populatie rode metselbijen Osmia rufa, met het oog op het gebruik voor de bestuiving van buitenteelten, bijvoorbeeld appel. Tot nu toe zijn de rode metselbijen in Nederland vooral gebruikt voor de bestuiving in de zaadteelt in kleine kassen. Omdat voor buitenteelten aanzienlijk meer individuen nodig zijn dan voor zaadteelttoepassingen, zal met deze vermeerdering de komende jaren doorgegaan worden. De grote shelters (hutjes van golfplaten) waarin de nestblokken in 1993 stonden opgesteld zijn nogal windgevoelig en de bijen leken moeite te hebben om bij een aanbod van duizenden tunneltjes na een verzamelvlucht de eigen tunnel terug te vinden. Observaties bij natuurlijke populaties Osmia in 1993 in Alphen en Riel gaven aan, dat de bijen heel goed tunneltjes kunnen vinden in het donker achter een dakrand van een garage. Daarom willen we in 1994 ook nestblokken opstellen in oude bijenkasten. Op deze manier worden de tunneltjes beter beschermd tegen weersinvloeden en mogelijk ook tegen parasieten. In 1994 willen we de huidige populatie Osmia vooral vermeerderen op groot fruit (appel en peer) en bij voldoende vlucht ook waarnemingen doen met betrekking tot het vlieggedrag en de bestuiving (zie ook projekt 3.29).

1.9 Hommelteelt

Met het oog op bestuivingsproeven en het levend houden van de expertise wordt een eigen hommelteelt aangehouden van de aardhommel (Bombus terrestris). Ter vergelijking wordt ook geprobeerd een beperkt aantal andere hommelsoorten te telen. Naast de akkerhommel en de weidehommel, waarmee in 1993 al wat ervaring is opgedaan, wordt ook de steenhommel in het teeltprogramma opgenomen. Steenhommelvolkjes worden al commercieel geteeld door de firma Biobest en vooral ingezet bij klein fruit (bessen).

1.15 Separeren

In 1992 is begonnen de separeermethode bij een aantal volken van de Ambrosiushoeve te testen. Deze methode wordt in Nederland door een beperkt aantal imkers toegepast. Doel van het onderzoek is na te gaan of de methode voordelen heeft ten opzichte van de meestal toegepaste Aalstermethode. De ervaringen in 1992 met de separeermethode waren niet onverdeeld positief. Er traden veel zwermen op. Het voorjaar van 1992 kan daar voor een deel debet aan zijn. In 1993 kon de proef niet doorgaan, omdat door de bijzondere weersomstandigheden de uitvoering van verschillende proeven dreigde samen te vallen. In 1994 willen we de proef herhalen. Door iets vroeger in het seizoen te beginnen hopen we het zwermen beter voor te blijven.

1.17 Vergelijking van redcelmoeren en door koninginnenteelt verkregen moeren

In Nederland wordt door veel imkers de Aalster methode gebruikt als methode van zwermverhindering, of wordt een variant van deze methode gebruikt. Meestal komt het er op neer dat in het hoofdvolk een jonge moer wordt gekweekt uit redcellen. Wanneer redcelmoeren in een vergelijkingsproef kwalitatief minder zouden blijken te zijn dan moeren verkregen door koninginnenteelt, zou de bijenteelt in Nederland op een hoger plan te brengen zijn door het op grotere schaal toepassen van koninginnenteelt. In 1994 willen we twee groepen volken samenstellen, de ene groep voorzien van redcelmoeren en de andere groep met koninginnenteeltmoeren. Op langere termijn willen we de ontwikkeling van deze groepen volgen.

2. Ziekten van honingbijen, hommels en solitaire bijen

2.16 Ziektenbestrijding hommels

Het is zaak om alert te blijven op het eventueel

optreden van ziekten en parasieten in de hommelteelt. Naast een inventarisatie van de bij de teelt belangrijke ziekten en plagen wordt gezocht naar oplossingen voor ziekteproblemen die zich in de praktijk voordoen.

2.17 Ziektenbestrijding Osmia rufa
In het kader van het onder 1.5 genoemde onderzoek wordt ook jaarlijks een inventarisatie gemaakt van parasieten, ziekten en plagen die bij de teelt van deze solitaire bij een rol spelen en wordt getracht hiervoor praktische oplossingen te vinden.

2.23 Varroabestrijding met behulp van een val met grof en fijn gaas (principe Muller)
Hoewel er op wetenschappelijke gronden geen redenen zijn om aan te nemen dat varroamijten uit eigener beweging in een val zullen lopen, worden er in de praktijk verschillende vallen gebruikt die op hetzelfde principe berusten als de Mullerval. Volgens de imkers, die de vallen gebruiken, werken deze goed. Omdat in de praktijk tot nu toe geen nabehandeling is gegeven met een effectief acaricide, kon er geen uitspraak worden gedaan over de effectiviteit van deze vallen. In 1994 willen we een aantal volken met behulp van deze val behandelen en vervolgens een nabehandeling geven, zodat een beoordeling van de val op objectieve gronden mogelijk is.

3. Bestuiving

3.29 Bestuiving van peren en appels met Osmia rufa
In 1993 hebben we onze populatie rode metselbijen vermeerderd door cocons in boomgaarden uit te leggen bij lege nestkasten. Het aantal individuen was te klein om waarnemingen te kunnen doen aan het vlieggedrag en de bestuiving. In 1994 willen we Osmia weer vermeerderen bij buitenteelten van groot fruit en wanneer er voldoende individuen vliegen ook waarnemingen doen aan het vlieggedrag en de bestuiving. Osmia rufa is, door de manier van stuifmeel verzamelen (buikschuier), een uitstekende bestuiver van appel en peer. Het probleem tot nu toe was om ze in voldoende aantallen beschikbaar te hebben. Gezien de ervaringen met andere Osmia soorten in het buitenland moet het mogelijk zijn om een geleidelijke toename van het aantal bijen te krijgen. Omdat de teelt en manipulatie van Osmia verder eenvoudig zijn, heeft de geleidelijke invoering van deze solitaire bij goede perspectieven en kan Osmia mogelijk een alternatieve bestuiver worden naast de honingbij.

3.30 Oriëntatie van bijen en hommels in tunnels
Door de ondoorlaatbaarheid van glas en plastic folie voor ultraviolet licht hebben honingbijen en hommels bij beschermde teelten soms problemen met de oriëntatie. Door het gedrag van de insekten te bestuderen bij normaal geplaatste kasten en bij goed zichtbaar opgestelde, duidelijk gemarkeerde kasten, willen we nagaan of we het vervliegen kunnen beperken en het bloembezoek kunnen verbeteren.

3.31 Beschadiging van de stampers van aubergine (Solanum melongena L.) door bijen en hommels
In aansluiting op de bestuivingsproef bij aubergine (Solanum melongena L.) in 1993 (projekt 3.26), willen we in 1994 nagaan of hommels de stampers van de auberginebloem meer beschadigen dan honingbijen. De beschadiging van de stamper zou een extra entreepoort kunnen vormen voor ziekteverwekkers. Bij een aantal tuinders, die ofwel hommels ofwel honingbijen gebruiken voor de bestuiving, worden steekproeven genomen van bezochte bloemen en wordt de mate van beschadiging vastgesteld.

3.32 Bestuiving van courgette onder glas door honingbijen en/of hommels
Bij courgette treden af en toe problemen op bij het bloembezoek van de bestuivende insekten. Er zijn verschillende suggesties gedaan over mogelijke oorzaken voor de problemen. Wanneer zich in 1994 in de praktijk opnieuw problemen voordoen, willen we ter plaatse onderzoeken of dit een gevolg kan zijn van een te overvloedige nectarproduktie (waardoor de volken verzadigd zouden kunnen raken), de onmogelijkheid om voldoende stuifmeel te verzamelen voor een continu ontwikkeling van de volken of een gebrek aan nectarproduktie in de mannelijke bloemen, of er andere oorzaken zijn te vinden voor verminderd bloembezoek.

4. Bestrijdingsmiddelen

4.4 LD50 testen en kooiproeven
Met regelmaat wordt op contractbasis kortlopend onderzoek voor de industrie gedaan naar de giftigheid van (meestal nieuwe) bestrijdingsmiddelen voor bijen. Om problemen met vergiftiging van bijen in de toekomst te voorkomen dient dit werk te worden voortgezet. Ook met hommels kunnen we momenteel LD50 testen uitvoeren. De technieken m.b.t. laboratoriumtesten met hommels worden verder ontwikkeld. Indien nodig kan ook veldonderzoek worden gedaan naar de gevaarlijkheid van bestrijdingsmiddelen voor honingbijen of hommels.

abtb

IMKERSBOND VAN DE ABTB

Jaarvergadering

Traditiegetrouw werd dit jaar weer op de eerste zaterdag in maart de algemene vergadering gehouden van de Imkersbond van de ABTB en wel op 5 maart in Raalte.

• Na het welkomswoord stond voorzitter G. Hollander allereerst stil bij het plotseling overlijden van het hoofdbestuurslid de heer H. Heins, waarover we reeds berichtten in ons vorig maandblad. De vergadering nam een ogenblik stilte in acht om hem en de overige leden van de bond die in het afgelopen jaar overleden zijn te herdenken.

• Vervolgens sprak de voorzitter zijn vreugde uit over de goede opkomst, 22 van de 24 afdelingen waren ter vergadering aanwezig, en ging nader in op enkele actuele zaken betreffende de bijenhouderij.

• Zo noemde de heer Hollander het gereedkomen van de honingpolder verheugend, maar de belangstelling er voor blijft nog vrij beperkt.

• Ondanks het vervallen van beperkingen bij het passeren van grenzen binnen de EU, blijven er waarschijnlijk nog een aantal regelingen bestaan. Met het oog op het voorkomen van verspreiding van ziekten blijft bij in- en uitvoer van bijen een gezondheidsverklaring vooralsnog noodzakelijk.

• Enthousiast was de voorzitter hierover niet maar wel over een imkersactiviteit in EU-verband, nl. de demonstratie van het Europese bijenvolk op 24 maart. 'Een rijke ervaring van een sterk volk' aldus de voorzitter. Een verslag van deze happening als ook een reactie naar aanleiding daarvan, door P.C. Muntjewerf, is opgenomen in ons maandblad van maart jl. pagina 67 tot en met 69.

• Tenslotte besteedde de voorzitter in zijn openingswoord nog aandacht aan de relatie van de bijenhouderij tot een alsmaar verder terugtredende overheid vooral ook op het terrein van onderwijs, onderzoek en voorlichting.

De behandeling van de notulen van de vergadering van vorig jaar gaf voor de vertegenwoordiger van de afdeling Groessen aanleiding om de waardering kenbaar te maken voor het goed functioneren van het secretariaat van de bond. Bij de rondvraag zou overigens blijken dat een nog beter functioneren mogelijk is, waarvoor ter vergadering bruikbare adviezen en initiatieven werden aangereikt.

Jaarstukken

Het jaarverslag 1993 kreeg de goedkeuring van de vergadering met de opmerking dat de gehouden studiedag wat beter uit de verf had kunnen komen. Het kostenaspect bleek evenwel een beperkende factor. De begroting voor 1993 liet nl. geen financiële ruimte toe. Er bleek zelfs een tekort te zijn van ruim *f* 600,-. De voornaamste oorzaak hiervan is gelegen in de meerkosten voor het maandblad en voor de ledenadministratie. Desondanks gaf de vergadering haar goedkeuring aan de jaarrekening 1993 en de balans per 31 december.

Begroting

De begroting voor 1995 sluit met een tekort dat nog iets groter is dan in het afgelopen jaar werd gerealiseerd. Om te kunnen voldoen aan de wens van de vergadering tot meer activiteiten vanuit de bond, is naar de mening van het bestuur in de nabije toekomst niet te ontkomen aan verhoging van de contributie. De vergadering ging akkoord met het voorstel van het bestuur om het te verwachten tekort voor 1995 te dekken uit de reserve en in de begroting voor 1996 een verhoging van de contributie op te nemen van *f* 5,- per lid.

Ambrosiushoeve

Een onderdeel van de begroting is de bijdrag in de medefinanciering van het bijenteeltonderzoek van de Ambrosiushoeve in Hilvarenbeek. De jaarlijkse bijdrage van *f* 5,- per lid is niet voor alle leden van alle afdelingen een vanzelfsprekende zaak. Vanuit de vergadering en met name door de vertegenwoordigers van de afdelingen Over-Betuwe en Groessen werd gepleit voor het handhaven van deze bijdragen. Geadviseerd werd de leden die hiertegen bezwaar hebben meer en beter te informeren over het werk en de betekenis van het onderzoek op het proefbedrijf ten behoeve van de bijenhouderij. Medegedeeld werd dat functionarissen van Ambrosiushoeve maar ook van de IKC-groep (Sectie Bestuiving) bereid zijn de gewenste voorlichting te verzorgen. Besloten werd ook voor 1995 in de begroting een bedrag van *f* 5,- per lid op te nemen ten behoeve van het onderzoek op de Ambrosiushoeve.

Bestuursverkiezing

De periodiek aftredende bestuursleden, de heren Veldkamp uit Raalte en Visser uit Arnhem werden met algemene stemmen herkozen. Als opvolger van de heer Heins werd met algemene stemmen gekozen de heer R.H. Molenaar uit Blaricum.

Honingzemerij

De nieuwe directeur van de Honingzemerij te Boxtel, de heer A. v.d. Wildenberg, gaf een voorlopige indruk van het resultaat van dit bedrijf, waarvan de Imkersbond een van de drie aandeelhouders is. In 1993 liep de omzet enigermate terug, maar het financieel resultaat was beter dan het voorafgaande jaar, zodat van een redelijke winst kan worden gesproken. In het nu lopende jaar 1994 is het wellicht mogelijk de omzetdaling tot stand te brengen of de omzet zelfs weer te doen stijgen.

• Voor wat betreft de suikerprijs mag er vooralsnog van worden uitgegaan dat deze ongeveer gelijk zal blijven aan vorig jaar, namelijk ± *f* 1,82 per kg.

Rondvraag

Bij de rondvraag passeerden zoals gebruikelijk een aantal zaken de revu, zoals:

• Cursusonderwijs met of zonder subsidie van de overheid, dit laatste blijkt steeds vaker voor te komen.

• Een eigen Nederlandse honing in een eigen herkenbare Nederlandse pot, is een ideaal dat financieel niet of

nauwelijks haalbaar is in eenheden van minder dan 100.000 stuks.
• Een eigen potdeksel (voor honing) is mogelijk wel te realiseren bij grotere uniformiteit in potten en in voldoende hoeveelheden per bestelling.
• De bestrijdingsmiddelencommissie streeft naar een op korte termijn te houden bijeenkomst die helaas in 1993 niet kon doorgaan.

Excursie
Nadat voorzitter Hollander deze in goede sfeer verlopen vergadering had gesloten en men samen de lunch had gebruikt, werd een bezoek gebracht aan het lid van de bond met het grootste aantal bijenvolken. Dit is de heer Jacobs uit Raalte, die in enkele jaren z'n hobby heeft uitgebouwd tot een compleet bedrijf, 'De Immenhof' met een capaciteit van 240 bijenvolken. In het kader van dit artikel over de algemene vergadering van de Imersbond voert het te ver uitgebreid in te gaan op allerlei aspecten van dit bedrijf. We willen dan ook volstaan met het geven van enkele algemene indrukken. Mogelijk is dit ook voor de redactie van het maandblad aanleiding om er nog eens nader op terug te komen.
• De heer Jacobs streeft naar het kweken van een bij die weinig of niet gevoelig is voor de aantasting van de varroamijt. Daartoe wordt geselecteerd uit een drietal lijnen die onderling worden gekruist om zodoende te komen tot een eigen lijn met kenmerken die het beoogde doel zo goed mogelijk benaderen.
• Bij het zoeken naar de juiste werkwijze wordt gebruik gemaakt van de kennis en ervaring van wetenschappers die op dit terrein kunnen adviseren. Ook praktijkervaringen van collega-imkers worden hopelijk op prijs gesteld.
• De grote omvang van het bedrijf vergt een zo efficiënt mogelijke werkwijze. Dit heeft er onder meer toe geleid dat bijvoorbeeld het vervoer van de bijenkasten van en naar de transportwagen, volledig is gemechaniseerd. Het slingeren van de honing gebeurt op zeer praktische en efficiënte wijze, waarbij mankracht tot een minimum blijft beperkt. Al met al een interessant bedrijf van een ins ons land weinig voorkomende omvang, met een doelstelling die het lezen van ons maandblad zeker zal aanspreken. Immers wie wil niet graag de varroamijt beheersen zonder gebruik van chemische middelen? We wensen de heer Jacobs veel succes met zijn uit de hand gelopen hobby en hopen voor hem en alle andere imkers dat hij met zijn kweekdoel op de goede weg is.

IMKERSBOND VAN DE LLTB

Van het hoofdbestuur

K. Ridderbeks
De volgende onderwerpen zijn tijdens de vergadering van het van 28 februari 1994 ter sprake gekomen:
• Het bestuur stelt zich positief op ten opzichte van eenheidsglas voor honing. Hieraan zitten nog veel haken en ogen, maar het streven naar één pot wordt onderschreven.
• Van gedachten wordt gewisseld over een eventuele attentie bij gelegenheid van 60-jarige lidmaatschappen. Uitgezocht zal worden wat de kosten hiervan zullen zijn. Zodra hierover meer bekend is zullen de secretarissen van de afdelingen worden geïnformeerd.
• De nieuwe regels inzake het grensoverschrijdend bijenverkeer zijn nog steeds niet volledig bekend. Naar aanleiding van de oproep in het maandblad van januari aan imkers die voornemens zijn om met bijen of produkten de grens over te gaan hebben zich vijf imkers gemeld. Zodra er meer duidelijkheid is over deze richtlijnen zullen deze imkers benaderd worden en zal bekeken worden of er voorlichtingsbijeenkomsten voor de leden georganiseerd moeten worden in de regio's.
• Er is een diaserie over Amerikaans vuilbroed aangeschaft en aan de Werkgroep Ziektebestrijding in bruikleen gegeven.
• Verslag wordt gedaan van de gehouden demonstratie in Brussel op 24 januari, waarbij aandacht werd gevraagd voor de problemen van de Europese imkers. Als gevolg van het feit dat de Bond pas erg laat hierover werd ingelicht, namen vanuit de Bond hieraan 'slechts' vier personen deel. Het bestuur betreurt dit omdat men het idee heeft dat wanneer men eerder tot werving over had kunnen gaan er vanuit Limburg erg veel imkers meegereisd zouden zijn.
• Als gevolg van de wateroverlast in december hebben drie imkers zich gemeld met schade aan bijen en kasten. Alle imkers zijn verzekerd via de Honingzemerij, deze verzekering dekt ook schade als gevolg van overstromingen.
• Momenteel is het voor leden die in de loop van dit jaar lid worden niet mogelijk om zich tussentijds te verzekeren. Dit is een gevolg van het feit dat de administratiekosten hiervan te hoog zijn. Nagevraagd zal worden of hiervoor toch niet een constructie bedacht kan worden.
• De afdelingssecretarissen hebben inmiddels een schrijven ontvangen met het verzoek om in hun afdeling na te gaan of er nog geïnteresseerden voor cursussen zijn.
• Kennis werd genomen van de verslagen van de vergaderingen van de Regiobesturen.
• De Regio Midden zal een voorstel uitwerken voor een grotere activiteit van de Bond. Gedacht wordt aan een hele dag waarvoor drie sprekers uitgenodigd zullen worden.

BOND VAN BIJENHOUDERS VAN DE NCB

Beheerswerk Strabrechtse heide

J. Beekman

Op zaterdag 26 februari 1994 is de (wordt een traditie) werkdag op de Strabrechtse heide weer gehouden. De bedoeling van deze werkdag is:
De opzichter van SBB (Staatsbosbeheer) te helpen met beheerswerk op de heide. Dit beheerswerk bestaat uit het verwijderen van opgeschoten berken en dennen. De berken worden als het even kan uitgestoken, de dennen afgekapt of afgezaagd. En dit allemaal om de heide een kans te geven zich weer te ontwikkelen, zodat de imker zijn/haar bijen weer op de heide kan zetten. Dus: ***drachtverbetering is de werkelijke bedoeling!***

Een twintigtal imkers heeft op deze zaterdag gehoorgegeven aan de oproep van de Strabrechtcommissie. Van de 13 aangeschreven verenigingen waren alleen imkers van Aalst/ Waalre, Asten, Deurne, Someren en Veldhoven aanwezig. Dames en heren imkers waarom moeten altijd dezelfde personen bij activiteiten aanwezig zijn? Ook tijdens de bovengenoemde werkzaamheden is er gemopperd over vergrijzing. Maar als wij zelf niet het voorbeeld geven, wie van de jeugd zal ons dan volgen? Bij de volgende werkdag, die we voorlopig op de laatste zaterdag van februari 1995 gepland hebben, moet toch het dubbele aantal imkers (werkers) aanwezig kunnen zijn.
Het was een fijne dag, met goed gereedschap van SBB, en onder voortreffelijke leiding van de opzichter de heer Bussers, die niet alleen zei hoe het moest maar zelf ook de handen uit de mouwen stak. De verhalen die onder het werk en tijdens de pauze door de heren imkers verteld werden gaven wel aan dat ook hier weer imkers een hechte groep vormen. De bijen werden steeds groter (de hoogte van de vliegspleet bleef dan dezelfde, hoe komen die bijen uit de kast?), de opbrengst aan honing nam steeds meer toe. En niet te vergeten de verhalen uit de Peel.
Om ± 15.00 uur is er gestopt waarna de heer Bussers zijn dank overbracht namens SBB en memoreerde dat er meer dan genoeg gedaan was, wat bij de aanwezigen een goed gevoel gaf. Vermoeid maar voldaan ging het gezelschap huiswaarts.
Neem in uw activiteiten voor 1995 deze dag op in uw kalender, zeker degene die van plan zijn om naar de Strabrechtse heide te komen met hun bijen. De heide is zelden zo mooi geweest als in 1993, alleen de geur al die de heidebloesem voortbrengt is een waar genoegen.

De mannen van de Strabrechtse Heide

Het rooien van berken

Van de bestuurstafel

J. Beekman

De vergadering van het bondsbestuur vond plaats op 3 maart 1994. In deze vergadering is de meeste aandacht uitgegaan naar de a.s. algemene vergadering d.d. 9 april 1994. De volgende punten aangaande deze vergadering zijn besproken:
- De uitnodiging naar de leden en genodigden.
- Het laten vervallen van de Eucharistieviering voorafgaande aan de vergadering.
- De rekening en balans 1993 is door het bestuur goedgekeurd.
- De begroting en contributie 1995:

De begroting is kritisch doorgenomen en aangepast. De contributie voor 1995 blijft onveranderd, wel moeten de verenigingen in 1996 met minimaal een verhoging van *f* 2,50 rekening houden. Het voorstel om de contributie in 1995 te verhogen vond geen weerklank bij het bestuur.
- Bestuursverkiezing:

De heren C. Roelen en C. Havermans zijn aftredend en herkiesbaar. Er waren op het moment van de bestuursvergadering nog geen andere kandidaten aangemeld.
- Het jaarverslag 1993 wordt met enkele aanpassingen goedgekeurd.
- Rapportage verenigingsvoorstellen:

Wat het bestuur hier aan gedaan heeft wordt in een aparte bijlage bij de stukken, die naar de verenigingen gestuurd worden, gevoegd.
Het spreekt vanzelf dat over bovengenoemde stukken de algemene vergadering nog moet besluiten.
- Landelijke koninginneteeltcommissie:

De heer C. Roelen is afgetreden als lid van deze commissie. Voorgesteld is om de heer H. Weyenborg namens de Bond zitting te laten nemen in de commissie.
- Studiedag 1994: Wordt als vast agendapunt op de agenda gezet; later volgen meer mededelingen.
- Verenigingsboek: Er zal een voorzet gemaakt worden om het verenigingsboek weer aan te passen en e.e.a. te wijzigen (suggesties zijn welkom).
- Tuinidee 1994: De voorbereidingen en 'bemanning' van de stand zijn zo goed als rond.

Ziektepreventie en -bestrijding

J. Beekman

De ziektebestrijding- en -preventiecommissie heeft op dinsdagavond 1 februari 1994 alle contactpersonen uitgenodigd in het Noordbrabants Natuur Museum te Tilburg om, zoals de voorzitter de heer H. Weyenborg het uitdrukte, weer eens orde op zaken te stellen. Aanwezig waren zestig vertegenwoordigers van 33 verenigingen die bij de Bond aangesloten zijn.
De voorzitter heet alle aanwezigen van harte welkom, in het bijzonder de heren Chr. Smeekens en J.N.M. Calis die deze avond verder zullen verzorgen. De voorzitter memoreert dat wat betreft de varroabestrijding met mierezuur (Illertischer Milbenplatte) er nog steeds proeven aan de gang zijn die doorlopen in 1994. De heer Calis zal e.e.a. toelichten.
De heer Smeekens IKC laat met behulp van een diaserie zien hoe Amerikaans vuilbroed eruit ziet, en zegt wat er moet gebeuren als de ziekte geconstateerd wordt, n.l. 'verbranden' van alle op de stand aanwezige bijenvolken en -kasten, het afbranden van metalen delen. Aan de hand van een Engelse voorlichtingsfilm laat hij zien hoe daar met Amerikaans - en Europees vuilbroed wordt omgegaan. Vooral het verbranden van de bijenvolken heeft een diepe indruk op de aanwezigen achtergelaten. Een trieste zaak. Nogmaals wordt erop gewezen, indien men vermoedens heeft dat een bijenvolk is aangetast door de genoemde ziekten, dit te melden aan Het Centrale Meldpunt Bijenziekten.

Te voorkomen door hygiëne?

De heer Calis, onderzoeker aan de Landbouw Universiteit Wageningen, geeft in zijn inleiding door middel van een diaserie een overzicht van de werkwijze van het onderzoeksteam. Hij laat zien wanneer de varroamijt van de bij afstapt om de cel in te gaan, en hoe dit gebeuren in, van te voren broed- en mijtenvrij gemaakte volken, werd vervolgd. Opvallend was dat na een aantal weken de besmetting afnam. Samen met de onderzoekers van de Ambrosiushoeve is de behandeling van gedateerd gesloten broed met mierezuur uitgevoerd. Om de negen dagen, beginnend in augustus en eindigend in oktober werden ramen met veel gesloten broed behandeld. Na controle bleek de effectiviteit 70 % tot 80 % te zijn. Het effect van de mierezuurbehandeling is goed voorspelbaar. De heer Calis liet zien hoe e.e.a. moet verlopen om resultaat te hebben:
- ramen moeten los van de wand van de behandeldoos hangen.
- drie series broed behandelen met Illertischer Milbenplatte.
- behandeldozen moeten goed luchtdicht afgesloten worden en niet van piepschuim gemaakt zijn.
- open darrebroed kan problemen geven.
- er is ± 95 % van de mijten te vangen met 2.400 darrecellen indien er geen werksterbroed aanwezig is.
- bij werksterbroed is het aantal benodigde cellen het twaalfvoudige.
- gesloten broed wordt niet door het mierezuur aangetast.

De heer Calis gaat ook nog in op de darreraatmethode zoals die beschreven is in BIJEN (11): 329 (1992). Hij waarschuwt ervoor dat als bestrijdingsmiddelen niet goed gebruikt worden, resistentie in de hand gewerkt wordt.
Na de pauze werden door de inleiders de volgende vragen beantwoord:
- Samenvatting van de lezing de heer Calis wordt gestuurd naar het secretariaat. De secretaris zal voor verspreiding naar de contactpersonen zorgdragen.
- Wat is de prijs die betaald wordt door het rijk bij verbranding, opruimen van een bijenstand? De marktwaarde volgens de heer Smeekens.
- Geeft buitenlandse honing meer kans op besmetting? Is niet aangetoond, wel is o.a. in Duitsland waar Amerikaanse militairen gelegerd zijn, een verhoogde besmetting geconstateerd.
- Hebben de besmettingen met Amerikaans vuilbroed in Velsen en Zandvoort iets te maken met de aanwezigheid van de vele toeristen?
- In Limburg was de besmetting veroorzaakt door ingevoerd honingdeeg.
- Ook bij smelten van was kan de bacterie overleven.
- Worden er nog nieuwe middelen getest op de Ambrosiushoeve? De heer Smeekens geeft een ontkennend antwoord.
- Hebben koninginnen meer last van mierezuur dan van andere medicamenten? Volgens de heer Calis is dit niet het geval.

De secretaris, de heer Beekman, maakt de aanwezigen erop attent dat imkers die met de bijen over de grenzen willen gaan reizen in het bezit moeten zijn van een gezondheidscertificaat. Om in aanmerking te komen voor het certificaat moeten zij zich voor 15 februari 1994 melden bij het bondssecretariaat.
Bij het bondssecretariaat is ook een diaserie over Amerikaans vuilbroed te leen, om te vertonen in eigen vereniging of kring.
De voorzitter heeft de beide inleiders bedankt voor hun medewerking aan deze avond en onderstreepte dit met een bloemetje. Hij wenste een ieder wel thuis en sluit de vergadering om ± 22.15 uur.

VER. TOT BEVORDERING BIJENTEELT NEDERLAND

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

M'n tweede Algemene Vergadering achter de rug en deze was minder spannend. Dat was te verwachten; er waren niet zulke belangrijke besluiten aan de orde als vorig jaar. Even vreesde ik dat we al voor de lunch de agenda zouden afwerken, maar de bestuursverkiezing leverde een amendement op en dat kostte wat tijd. Het amendement werd echter verworpen en het voorstel van het bestuur werd met vrijwel algemene stemmen aanvaard en zo verwelkomen we de heer Van Westrheenen in het bestuur. Daarna hebben we lang stil gestaan bij het beleidsplan. Er kwamen veel vragen en dat haalde naar het gevoel van anderen de vaart uit de vergadering: of dit niet beter besproken kon worden in de groepsvergaderingen? Dat moet daar zeker gebeuren, maar het mag op de AV evenmin ontbreken. De AV hoort zich uit te spreken over het voorgestelde beleid. Maar de vraag leerde mij dat we de behandeling ervan beter moeten organiseren. Dit staat al op de agenda van de bijeenkomst met de groepsbesturen op 23 april.

Zo werd het een lange, rustige, af en toe wat saaie vergadering met een goede sfeer. Dat is fijn na de turbulentie van vorige jaren, maar ook dit moet niet te lang duren. Volgend jaar zullen we proberen wat onderwerpen op te voeren waar we onze tanden weer in kunnen zetten.

Ik was dankbaar dat ik de vergadering kon leiden, terwijl ik me dat niet had voorgesteld toen ik in oktober aan de hartbewaking lag. Het gaat gelukkig steeds beter.

In de rondvraag, maar ook via brieven aan het HB, in gesprekken en opnieuw in het vandaag verschenen BIJEN klinkt de ongerustheid van leden over de toekomst van de bijenhouderij als de bezuinigingen van de overheid steeds verder gaan. Onderwijs via de AOC's lijkt nu aan de beurt en onze wetenschappers uiten hun ongerustheid over het voortbestaan van het wetenschappelijk onderzoek. De ongerustheid wordt uitgesproken door mensen die goed thuis zijn in de bijenhouderij en is oprecht en serieus. Wij delen die zorg en proberen al wegen te vinden om de effecten te verminderen. Anderen verwachten niet veel daarvan omdat men wijst op de verdeeldheid in de imkerij met de vijf bonden die geen gemeenschappelijkheid kunnen vinden. Ik beweer niet dat de Bedrijfsraad een hecht blok vormt, maar dat de neuzen alle kanten op staan is een achterhaald beeld. Wij vinden elkaar, zeker als het om de relatie met de overheid gaat. Maar dat de buitenwereld het 'vreemd' vindt dat er vijf bonden zijn, kan ik begrijpen. Een fusie zou onze positie zeker verstevigen, maar is ook weer geen recept voor al onze wensen of problemen.

Ik maak me zorgen over leden die van Wageningen verwachten dat men precies terugkrijgt wat men aan contributie betaalt.

Een voorbeeld: 'Laten we stoppen met de f 5,- voor de Ambrosiushoeve want die werken alleen voor de hommeltelers.' Ten eerste is men dan slecht geïnformeerd en ten tweede ligt daar onze enige kans voor praktijkonderzoek en daarop moeten we zuinig zijn. En ik hoor soortgelijke geluiden in de jaarvergaderingen van de andere bonden. Elke imker heeft uiteraard zijn eigen belang en als dat niet goed verzorgd wordt, moeten we dat horen. Maar daarnaast moet elke imker ook oog hebben en verantwoordelijkheid nemen voor het grotere belang van de hele imkerij. Ja, en ook daaraan meebetalen want op een of andere manier heeft hij of zij daar voordeel aan. Het gaat om het zoeken van steunpunten, ingangen bij afdelingen van de overheid, van alternatieven om zelf te doen wat anderen niet meer doen. En gelukkig is er een grote groep mensen die zich voor dat belang vrijwillig inzet. Kijk alleen eens in BIJEN van april naar de activiteiten voor koninginneteelt. En die groep vrijwilligers, in besturen en commissies, is gebaat bij de steun van alle imkers. Zij hebben niet altijd het gewenste succes. Veel grotere groeperingen dan wij stoten hun neus bij de overheid. Maar juist nu het moeilijker wordt is het belangrijk dat wij allemaal begrip tonen voor de veranderingen die zich buiten onze wil en invloed voltrekken. En dat wij mee willen denken over oplossingen, ook als we die minder aangenaam vinden. Onze bonden, een Bedrijfsraad of een gefuseerde imkerij ontleent uiteindelijk zijn kracht uit de mate waarin de leden zich achter het bestuur opstellen. Anders worden wij heel snel uiteengespeeld. Ik doe dan ook een beroep op alle imkers van alle bonden om die steun aan hun besturen te geven.

En ik herhaal wat ik op de AV zei. Wij hebben veel kracht en deskundigheid in onze VBBN. En wij kunnen een heel eind op eigen benen komen. En wij blijven de overheid aanspreken op steun voor zaken waarvoor wij te klein zijn, maar waarvan het maatschappelijk belang alom wordt erkend.

En na deze preek sluit ik snel af met een zucht over het late voorjaar.artikel 898 mei

Inbinden van BIJEN

Belangstellenden kunnen hun jaargang 1993 in laten binden. De prijs zal ± *f* 35,- bedragen. U kunt de jaargangen vóór 1 september a.s. sturen aan:
Secretariaat VBBN, t.a.v. M.J.E.M. Canters
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen

Met de bijen naar het buitenland!

Om met de bijen of koninginnen naar het buitenland te reizen heeft u een gezondheidsverklaring nodig. Deze kunt u krijgen bij de directeur van de RVV (Rijksdienst voor Keuring van Vee en Vlees) van de regio waarin u woont. Liefst één maand van tevoren aanvragen.
De adressen van de regionale RVV's zijn op te vragen bij het secretariaat van de VBBN (zie achterin dit nummer).

Bijentour Enschede 5 juni

Op zondag 5 juni a.s. organiseert de subvereniging Enschede van de VBBN weer de bekende "Bijentour". Dit is een jaarlijks terugkerende manifestatie in een van de mooiste parken van Enschede. Het Wageler. Door middel van demonstraties en exposities worden de vele aspecten van de imkerij belicht.

Vanwege het geweldige succes in het afgelopen jaar zal de wedstrijd "Wie presenteert de meest excentrieke, de meest kunstzinnige of de meest revolutionaire bijenwoning?" weer worden gehouden. Wij stellen *f* 250,- aan prijzengeld beschikbaar!
Ga deze uitdaging aan, wij garanderen u een prachtige dag en misschien wint u "de prijs".

Voor het eerst dit jaar een Zwermenmarkt; een ieder kan zijn zwerm aanbieden.

Het depot van Het Bijenhuis presenteert de nieuwste snufjes op het gebied van de imkerij.

Graag nodigen wij u uit om, hetzij deel te nemen aan "de wedstrijd" of om gewoon eens te komen genieten van onze schitterende hobby, bijenhouden en bijen houden.

Voor inlichtingen en wedstrijdreglement kunt u contact opnemen met: A.M. Spit, Stemlandeweg 21, 7548 BV Enschede. Tel. 053-282703.

Voor de meesten zeer onverwacht, is op 28 januari jl. overleden

TOON BLAAS

Toon was reeds van jongsaf aan een zeer bewogen imker. Hij was meer dan 35 jaar lid van onze afdeling, waarvan meer dan 20 jaar secretaris. In die hoedanigheid was hij de steunpilaar van de afdeling, zeker in de periode dat wijlen P.A.M. van Dongen zijn beste krachten aan het hoofdbestuur gaf.
Ook was Toon praktijkleraar bijenteelt en heeft hij velen de liefde voor het imkeren bijgebracht. Echter de ervaren imker ging ook graag naar Toon om raad of wilde even een klankbord.
Naast imkeren was de natuur zijn lust en zijn leven. Toen Toon om gezondheidsredenen zijn bijen had opgeruimd, was hij vaak aan de Slaakdam te vinden, waar hij geboren en getogen was. In het natuurgebied daar kende hij de meeste plantjes bij naam en toenaam.
Wij gedenken Toon als een zeer bewogen en rechtschapen imker en wensen zijn echtgenote Matty heel veel sterkte om dit verlies te verwerken.

Bestuur en leden
NCB bijenhoudersvereniging Steenbergen

Op 23 februari 1994 overleed op 66-jarige leeftijd

WILLEM FREDERIK PETRUS VAN DEN BROEK

Hij was een actief lid van onze subvereniging. Hij zette zich in voor de teelt van Carnica's en voor de verbetering van de bijenweide.

Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Voorne Putten

Na een korte ziekte is in februari op 84-jarige leeftijd in Overasselt overleden onze imkervriend

L. VAN DE BURGT

Hij is zeer lang lid geweest van onze afdeling en was ruim 55 jaar imker.
Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe.

Bestuur en leden
LLTB afdeling Mookerheide

Op 19 februari jl. is op 72-jarige leeftijd overleden ons trouwe en zeer gewaardeerde lid

HARRIE VAN HOUTUM

In de tien jaar tijd dat Harrie lid was van onze vereniging, hebben we hem leren kennen als een goede vriend en toegewijd imker. Wij zijn dankbaar voor alles wat Harrie voor onze vereniging heeft betekend.

Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn familie.

Bestuur en leden
NCB bijenhoudersvereniging St. Ambrosius, Haaren

Op 16 februari 1994 overleed op 77-jarige leeftijd

EVERHARDUS BERNARDUS WILHELMES SCHOENMAKERS

Schoenmakers was een gewaardeerd lid van onze vereniging. Hij had grote liefde voor zijn bijen en de natuur.
Onze deelneming gaat uit naar zijn vrouw en familie.

Bestuur en leden VBBN subvereniging Westerwolde